

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Ústav dějin křesťanského umění

Dějiny křesťanského umění

Tereza Novotná

Arnošt Hofbauer (1869 – 1944)

bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Marie Rakušanová, Ph.D.
2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vykonala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Marii Rakušanové, Ph.D. za odbornou pomoc. Dále děkuji za pomoc panu Petru Štemberovi a Uměleckoprůmyslovému museu, Památníku národního písemnictví, Národní galerii v Praze a dalším.

Obsah

Úvod /5/

Arnošt Hofbauer – biografie /6/

SVU Mánes, Volné směry a Hofbauerova tvorba s tím spojená /11/

Překážková tvorba Arnošta Hofbauera /19/

Malířské dílo Arnošta Hofbauera /25/

Hofbauerova práce pro architekturu /32/

Hofbauerovo dílo v kresbě a grafice /34/

Pařížský pobyt a následná výstava Augusta Rodina /37/

Arnošt Hofbauer a “Žaponské umění” /46/

Korespondence /49/

Závěr /52/

Přílohy /54/

Obrazová příloha /68/

Seznam obrazové přílohy /98/

Bibliografie /103/

Prameny /107/

Úvod

Arnošta Hofbauera jsem si jako téma bakalářské práce vybrala proto, že mě zajímá české umění kolem roku 1900. Nejznámější solitéři tohoto období byli v nedávné minulosti mnohokrát zmiňováni a tak jsem sáhla po méně známém, přesto neméně zajímavém umělci, který se podílel na kulturních akcích jako založení SVU Mánes a časopisu Volných směrů a realizaci velké výstavy Augusta Rodina v Praze.

Koncepci práce jsem byla nucena několikrát upravovat. Původní záměr ukázat jeho dílo v celku byl asi přehnaný, hlavně proto, že do mého zájmu bylo jeho dílo nezpracované a tak byly veškeré informace sbírány po malých a často necelých útržcích. Asi nejdůležitějšími zdroji pro mě byly články od J. Kubíčkové Poznámky k malířskému dílu Arnošta Hofbauera v Umění z roku 1945, od B. S. Urbana Plakáty Arnošta Hofbauera v časopisu Hollar v roce 1936 a kniha Mezi vědci a umělci od Kláry Hofbauerové-Heyrovské.

Co se týče pramenů, v Památníku národního písemnictví nemají Hofbauerovu složku zpracovanou a je tedy nepřístupná. Dopisy Arnošta Hofbauera přátelům jako byla například Zdenka Braunerová zmiňovaly spíš běžné životní události, než pocity či výtvarné názory. Pokud psal o svých dílech, téměř nikdy nekonkretizoval o jaké dílo se jedná, s výjimkou několika portrétů. V Archivu Národní Galerie jsem měla možnost do fondu Arnošt Hofbauer nahlédnout, ale opět tu byly dílčí informace. Ani v dopisech Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ve fondu Miloš Jiránek nejsou informace, které by byly nosné nebo již nebyly publikované.

Malby, kresby, grafické listy a plakáty Arnošta Hofbauera se nacházejí ve sbírkách Národní galerie, Uměleckoprůmyslového Muzea, Památníku národního písemnictví, Moravské galerie v Brně, Alšovy jihočeské galerie v Hluboké nad Vltavou, Muzea umění Olomouc, Severočeské galerie výtvarného umění v Litoměřicích, Galerie výtvarných umění Cheb, Musea Teplice a Albertiny ve Vídni. Dále se s jeho dílem můžeme setkat na některých aukcích, například v Dorotheu nebo v Galerii Art Praha.

Arnošt Hofbauer - biografie

Arnošt Hofbauer se narodil 26. dubna 1869 v Praze [1]. Pocházel z umělecky založené rodiny. Jeho otec, Emanuel Hofbauer, byl malířem pokojů a starostou spolčenstva, dědeček, František Hofbauer (1808 – 1849), a prastrýc, Karel Hofbauer (1818 – 1856) byli malíři podobizen a miniatur, žáci pražské akademie.¹

Už jako malý chlapec si všímal starých knih a tisků, které nalézal u rodičů na půdě.²

Na Uměleckoprůmyslové škole v Praze studoval v letech 1885 – 1889 u prof. Františka Ženíška (1849 – 1916). Přestože se na této škole vyučovala kresba, Hofbauer se začal zajímat o grafiku. Začal vyhledávat staré tisky, u kterých zkoumal grafické techniky. Obdivoval Rembrandtovy a Dürerovy grafické listy. V této době se také začal více zajímat o japonské umění, především o dřevoryt.³

Od roku 1889 do roku 1897 studoval Hofbauer na Akademii výtvarných umění v Praze u prof. Maxmiliána Pirnera (1854 – 1924) a prof. Vojtěcha Hynaise (1854 – 1925).⁴

Za studií se seznámil s malířem Milošem Jiránkem (1875 – 1911), se kterým uzavřel dlouholeté přátelství. Vřelé přátelství udržoval také s malířem Karlem Myslbekem (1874 – 1915).

Hofbauer odjel před studiem u Hynaise do Vídně, kde se měl na otcovo přání stát malířem pokojů a převzít jeho živnost. Začal ale malovat divadelní dekorace pro divadelní malírnu Kautsky & Rotonara, studoval po galeriích a podařilo se mu přesvědčit otce, aby se mohl věnovat umění.⁵ Po dvou letech strávených ve Vídni se vrátil na pražskou Akademii výtvarných umění.⁶

¹ Jarmila KUBÍČKOVÁ: Arnošt Hofbauer. Poznámky k malířskému dílu. In: Umění XVI. 1945, 200.

² B.S. URBAN: Plakáty Arnošta Hofbauera. In: Hollar XII, Praha 1936, 23.

³ Tamtéž.

⁴ Prokop TOMAN: Nový slovník československých výtvarných umělců, Praha 1947-1955³, 347 – 348.

⁵ Kamil NOVOTNÝ: Arnošt Hofbauer. Posmrtná výstava. Praha 1944, 1.

⁶ Tamtéž.

Na konci 80. let se Hofbauer podílel na vzniku Spolku výtvarných umělců Mánes i na založení spolkového časopisu Volné Směry v letech devadesátých.

Začátkem devadesátých let se nechal ovlivnit impresionismem, ale také romantismem a realismem a nejvíce secesním názorem.

V devadesátých letech se Hofbauer a Jiránek seznamují s malířkou Zdenkou Braunerovou (1862 – 1934), která se roku 1896 stala členkou SVU Mánes a se kterou udržovali několik let čilou korespondenci a přátelství. Přesto, že šlo o přátelství nezávislé, na rozdíl od vztahu Braunerové se sochařem Františkem Bílkem (1872 – 1941), vypomohla Braunerová Hofbauerovi a Jiránkovi občas i finančně.⁷

Velmi na Hofbauera zapůsobilo, když se od kritika Williama Rittera (1867 – 1955) dozvěděl, že chce Zdenka Braunerová koupit jeho pastel, originální obálku třetího ročníku Volných směrů, za což jí byl velmi vděčný. „S laskavostí pana Rittera dověděl jsem se o vašem úmyslu, zakoupiti originál obálky ‚Volných Směrů‘. Dovolte, abych považoval tento úmysl za ustálený a poděkoval Vám co nejsrdečněji. Netroufal bych si jindy prodat Vám svoji práci, dokud jsem nějakým způsobem neodsvědčil dík svůj za Vaše tak vzácné přátelství; jedině to mne omlouvá, že máme před sebou cestu do Dürrnsteinu, kde chci zas jednou skutečně něco dělat.“⁸

„Je možné, že vedle vděčnosti hrála v Jiránkových a Hofbauerových kontaktech se Zdenkou Braunerovou původně také svou roli určitá (i když přímo nevyjádřená) kalkulace se záštitou známé a zavedené umělkyně, záštitou, která se vždy v začátcích ukáže být jako potřebná.“⁹

Časté kontakty ztratily časem na síle, zvláště po tom, co se Zdenka Braunerová seznámila s Milošem Martenem (1883 – 1917) a skončilo její členství v SVU Mánes.¹⁰

Arnošt Hofbauer podnikl také několik studijních cest – například v roce 1899 do Benátek, 1903 byl v Berlíně, 1905 v Dalmácii a v Černé hoře, 1910 v Ravenně a

⁷ Dana MIKULEJSKÁ: Zdenka Braunerová jako rádkyně a mecenáška. In: Středočeský vlastivědný sborník: muzeum a současnost. Řada společenskovední. 22. Roztoky u Prahy 2004, 21-22.

⁸ Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové ze dne 3.4. 1899 (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, LA 60/80/0467).

⁹ MIKULEJSKÁ (viz pozn. 7) 2004, 23.

¹⁰ Tamtéž 25.

Florencii. V roce 1900, v době světové výstavy, byl Hofbauer spolu s Jiránkem v Paříži.¹¹

Roku 1903 se Hofbauer stal na více než třicet let profesorem na Uměleckoprůmyslové škole v Praze.¹²

V roce 1906 Hofbauer uzavřel sňatek s Klárou Heyrovskou (1884 – 1959), dcerou pražského univerzitního profesora Leopolda Heyrovského (1852 – 1924).¹³ Klára byla od mládí rodiči vedena k lásce k umění a také vystudovala Uměleckoprůmyslovou školu.¹⁴

V letech kolem roku 1900 Hofbauer do Volných směrů přispíval také svými články. V článku „Několik hodin u Rodina“ popisoval jeho setkání se sochařem Augustem Rodinem, který již avizoval v dopisu svým rodičům.¹⁵ Dalšími příspěvky byly například do pátého čísla „Něco z moderního dekorativního umění“ a do dvanáctého čísla Hofbauer napsal rozsáhlou stať s názvem „Žaponské umění“, ve které popisuje a reprodukuje díla japonských autorů, jako například Hokusai.¹⁶

Při konání první výstavy Jednoty výtvarných umělců, která byla uspořádána poměrně pompézně oproti výstavám SVU Mánes, napsal Hofbauer spolu s Jiránkem právě na toto téma ostrou kritiku. *„K projevu jeho (Mánesa – pozn. autorky) došlo nepřímým vlivem souvislosti ‚Mánesa‘ s ‚Radikálními listy‘, které popřáli, velmi rády, místo poctivému, ale bezohledně vyslovenému nazírání dvou modernistů, totiž Hofbauera a Jiránka, na výstavu ‚Jednoty‘. Článek způsobil nesmírné pohoršení, byl zazlíván ‚Radikálním listům‘ i pisatelům, kteří otevřeně se k němu přihlásili. (...)*

‚Jednota‘ chtěla na poprvé vystoupit hodně okázale a proto od svých příslušníků, slavných mistrů, získala nejlepší co měli a v počtu velmi značném. Tím již docíleno jistého dojmu zbohatlického, uvážíme-li pestrost, která vznikla tím, že tu nevystupovala jednotná

¹¹ TOMAN (viz pozn. 4) 1955³, 347 – 348.

¹² NOVOTNÝ (viz pozn. 5) 1944, 2.

¹³ Oznámení umělcova sňatku od Arnošta Hofbauera, únor 1906, grafika (NG, inv. č. R23.007)

¹⁴ TOMAN (viz pozn. 4) 1955³, 347 – 348.

¹⁵ Klára HOFBAUEROVÁ: Setkání se slavným sochařem Augustem Rodinem, nevydáno, nedatováno, 2 (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057).

¹⁶ Arnošt HOFBAUER: Žaponské umění. In: VS V. Praha 1908, 281 – 357.

generace, jakou poměrně byl „Mánes“ nýbrž představitel generací několika, jednotlivci dávno individuálně vyspělí, zcela mimo vzájemnou niterní spojitost.“¹⁷

Hofbauer se projevoval i mimo spolek Mánes a Volné směry. Podle návrhů svých a Mikoláše Alše (1852 – 1913) realizoval v roce 1895 fresky na domě v oddílu Staré Prahy na Národopisné výstavě. Podle Alšových kartonů vyzdobil spolu s Lád'ou Novákem (1865 – 1944) pražský dům U Rotta. V roce 1901 provedl freskovou výzdobu na domech Kamila Hilberta.¹⁸ Provedl Hynaisovy pendentivy v Národním muzeu a spolu s Janem Preislerem (1872 – 1918) udělal freskovou výzdobu kostelů v Přešticích a Vojenicích.¹⁹

Po roce 1920, po padesátém roku života se mohl Hofbauer plně soustředit na svou malířskou práci. *„Jeho pokolení prořídlo, zájmy se podstatně změnily a umělci nezbývá, než aby začínal téměř znovu. Dalek a prost samolibé povýšenosti a sebejistoty, sleduje pozorně i názory svému uměleckému naturelu protichůdné ne-li dokonce cizí, vyrovnává se se vším, co přináší zjitřená výtvarná problematika, ale nepodléhá jejím měnlivým zálibám, nýbrž zůstává věren svému kredu, které, byť i podrobováno novým a novým zkouškám, zůstává v podstatě týmž: poctivým úsilím odpozorovati optickému jevu jeho světelná a barevná tajemství.“²⁰*

V roce 1939 byl spolu s malířkou a grafičkou Helenou Emingerovou (1858 – 1943) přijat jako člen do Sdružení českých umělců grafiků Hollar.²¹

Nejznámější výstavy, na kterých vystavoval svá díla byly v rámci SVU Mánes, na spolkových výstavách, kolektivní výstava byla uspořádána společně s Rudolfem Vejrychem (1882 – 1939). Výstava zhodnocující jeho celoživotní práci z roku 1944 byla sjednávána ještě se samotným umělcem a původně měla být oslavou jeho 75

¹⁷ Karel MAŠEK: Tři leta s „Mánesem“, Praha 1922, 86.

¹⁸ TOMAN (viz pozn. 4) 1955³, 347 – 348.

¹⁹ NOVOTNÝ (viz pozn. 5) 1944, 2.

²⁰ Tamtéž.

²¹ LHOTA Josef: Hollar. Sdružení českých umělců grafiků. In: BOUDA Jiří et al.: Česká grafika XX. století, Praha 1997, 278.

narozenin. Na Hofbauerovo přání byl původní termín posunut a z výroční výstavy se tak stala výstava posmrtná.²²

„Malíř Arnošt Hofbauer, jeden ze zakladatelů spolku výtvarných umělců Mánes, přítel Jiránkův, spolupracovník Preislerův a Šaldův v redakci „Volných směrů“ a posléze jejich hlavní redaktor, malíř a grafik, který si zachoval ve svém výtvarném projevu vzletnost mládí, již bylo okřídleno umění jeho začátku, zemřel dne 11. ledna 1944 ve stáří 74 let (v Praze – pozn. autorky). Věrnému a oddanému příteli zachová „Mánes“ vzpomínku nejsrdečnější.“²³

²² TOMAN (viz pozn. 4) 1955³, 347 – 348.

²³ Kamil NOVOTNÝ: Úmrtní oznámení. In: Volné směry XXXVIII, č. 9, 1944, 236.

SVU Mánes, Volné směry a Hofbauerova tvorba s tím spojená

Spolku výtvarných umělců Mánes předcházelo uskupení českých studentů umění na Mnichovské akademii, které vzniklo v roce 1885. Ti tvořili jednu z největších komunit Čechů v zahraničí, která měla svá pravidla a vlastní výroční výstavy. V Mnichově nazvali svůj spolek výtvarných umělců podle barokního malíře Karla Škréty (1610 – 1674), který byl uznávaným umělcem nejen v Čechách. Už v Mnichově si někteří umělci přáli dát spolku jméno po představiteli novější národní umělecké tradice – Josefu Mánesovi. V Praze tedy po dvou letech vznikl spolek Mánes, jehož členy se stávalo mnoho studentů jak Akademie umění tak i Uměleckoprůmyslové školy. Jednalo se o studentský spolek, přesto jeho členové často zasahovali i do obecných záležitostí.²⁴

Zakládání pražského spolku se ve svých osmnácti letech účastnil i Arnošt Hofbauer, student Uměleckoprůmyslové školy. Se Spolkem Mánes jsou spojeny počátky jeho grafické práce,²⁵ především plakáty pro spolkové výstavy v Topičově salonu a pak jeho tvorba pro nově založený spolkový časopis Volné směry, které byly vydávány od listopadu roku 1896 pod vlastním vedením umělců.²⁶

Volným směrům předcházely časopisy, které se vázaly k mnichovskému spolku Škréty – „(...)podvojný ‚ineditní časopis‘, jehož ponejvíc výtvarná a vážná část byla nazývána Paleta, její textový a nejčastěji humorný i satirický protějšek pak Špachtle.“²⁷

Tím, že začal spolek Mánes vydávat programově nazvaný měsíčník Volné směry se ustálila základna českého moderního umění.

Vstup literárního kritika F. X. Šaldy (1867 – 1937) roku 1902 do redakce a její následné pětileté vedení bylo velkým přínosem pro Volné směry. Šalda měl široký

²⁴ Lenka BYDŽOVSKÁ/Roman PRAHL: Volné směry. Časopis pražské secese a moderny. Praha 1993, 11.

²⁵ URBAN (viz pozn. 2) 1936, 23.

²⁶ Tomáš VLČEK: Malířství, kresba a grafika generace devadesátých let. In: Vojtěch LAHODA/Mahulena NEŠLEHOVÁ (Ed.): DČVU IV/1, Praha 1998, 27 – 28.

²⁷ BYDŽOVSKÁ/PRAHL (viz pozn. 24) 1993, 21.

rozhled o tehdejšímu kulturnímu dění v Evropě a ovlivnil vývoj českého moderního umění, což vedlo i k radikalizaci výtvarných postojů.²⁸

Tvorba Arnošta Hofbauera pro Volné směry se dá rozdělit do dvou částí: drobné grafické zdobení a obálky ročníkových svazků.

Drobné grafické zdobení se projevuje například v tvorbě symbolů „umělectví“.²⁹ „Výtvarně-symbolické zpracování trojice štítků, tradičních symbolů malířství, sochařství a architektury se v prvních ročnících časopisu často opakovalo.“³⁰ Ve zvláštním čísle, věnovaném Ludvíkovi Maroldovi ztvárnil Hofbauer tři štítky překryté pamětním vavřínovým věncem [2].³¹ Roku 1897 se v záhlaví rubriky objevil emblém se štítky s luční kobylkou a sarančetem [3]. „Podobné záhlaví se objevilo počátkem roku 1897 v časopise Jugend, kde o symboly umělectví zápasili dva kohouti, ztělesňující starší a secesní spolek umělců.“³² Hofbauer je zřejmě autorem razítka spolku Mánes. Jeho dalšími drobnými grafikami pro Volné směry byla například viněta prvního ročníku Volných směrů [4] a záhlaví k první stránce prvního sešitu třetího ročníku [5].³³

Dále Hofbauer vyhrál soutěž na obálku 4. čtvrtletí prvního ročníku [6]. Ikonografie soutěžních prací prvních ročníků Volných směrů a jeho plakátů prvních dvou spolkových výstav je poměrně jednoduchá. Mužský nebo ženský akt doplněný o atributy malířství.³⁴ Obálka Volných směrů o karikatuře z roku 1900 se ikonograficky již od předešlých obálek liší [7].³⁵

„Hofbauerova obálka třetího ročníku Volných směrů z roku 1898 má kresbu chlapeckého aktu, klečícího u paty sochy antického Pana a zírajícího s úžasem na spirály

²⁸ Petr Wittlich: Trpká krása. 1902–1907. In: WITTLICH Petr/ BYDŽOVSKÁ Lenka/ SRP Karel/ BREGANTOVÁ Polana: Jan Preisler. 1872–1918, Praha 2003, 115.

²⁹ BYDŽOVSKÁ/ PRAHL (viz pozn. 24) 1993, 30.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž 31.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž 32.

³⁵ Tamtéž 148.

Mléčné dráhy."³⁶ Tato obálka byla z tiskového hlediska nejsložitější v celém časopisu[8].³⁷

Po návštěvě světové výstavy v Paříži vznikla myšlenka uspořádat v Praze výstavu Augusta Rodina. Při příležitosti této výstavy vydaly Volné směry v roce 1901 páté a šesté číslo věnované Rodinovi. Na obálku těchto čísel pátého ročníku Volných směrů Hofbauer graficky ztvárnil Rodinův portrét z profilu [9].

Dekoratивním rámcem k básni Otokara Březiny Hofbauer poprvé propojil vnitřní úpravu časopisu s řešením jeho obálky [10].

1902 pro zadní stranu obálky Pohádkového čísla Hofbauer vytvořil drobnou grafiku, na které maximálně využil možnosti secesní stylizace ke ztvárnění dvou bílých myšek [11]. Stylizace zvířat a jiných přírodních motivů, jako například rostlinných úponků, je pro secesi určující, hlavně pro její dekorativní účinek.

V rámci výstav SVU Mánes byla vždy ustanovena komise členů spolku, kteří vybírali co se vystaví a co ne. Arnošt Hofbauer v jednom dopise Miloši Jiránkovi vyličil přípravy spolkové výstavy konané na jaře roku 1903:

„(...)Snad Tě bude zajímat trochu jury. Byl jsem v poslední chvíli zvolen co náhradník za Županskýho, ktorej je pořád eště v Itálii. Jury: Sucharda, Slaviček, Preisler, Wiesner a já. Věcí se sešlo houf, tedy se na o mohlo jít přísněji. Móc velkejch plachet! To je dost ku podivu, co? Tobě přijali všechno.: Ludvík na zdi, a kovárna, šly sofort, jednohlasně. Football se líbil míň – proti voru (ktorej z počátku byl dán do 2. řady), byl nejvíc Slaviček („trochu surový, ty klády že vypadají, jako ryby“), - ostatní ještě poznamenali, že bez toho aktu by to bylo lepší. Bylo ale předci přijat. Pro mě bylo obtížno účastnit se debaty, protože věc tu jsem už znal dřív, a z jinýho okolí. (Věc, která jak jsem viděl, vadila každými jurovu). Můj soukromý náhled byl ten: Vor, vzdor tomu, že bylo pestrý okolí (a všechno v něm trpělo (Charlův jez)) tedy se mi zdál strakatej – ale zároveň i černej. Football prázdnej, velká plocha posypaná několika drobečky – oko se nikde neupoutá. Ale celkový arranžmá hráčů, a jednotlivý pohyby jejich jsou moc dobrý. – Ludvík na zdi vypadal velmi dobře, kovárně snad by nebylo škodilo víc pasty. – Ten Charlův jez v tý krátký

³⁶ Petr WITTLICH: Česká secese, Praha 1982, 16.

³⁷ BYDŽOVSKÁ/PRAHL (viz pozn. 24) 1993, 42.

chvilce, co se to tak prohlíželo, vypadal dost slabě. Všichni říkali, jako od Schönlebra, hnědě-černý – a nechápali, jak můžeme na Charla my dva tak držet. Já nic neřek, - ty věci co jsem teď od Charla viděl jsou už docela jiný – alespoň bude tím větší překvapení. Já jsem tam dal tu pastelovou skicku „Kasa“, která byla přijata hned, a tu akvarelu Sněženky přijali ve druhé řadě. Pan bratr zaslal řadu věcí. Portrét stojící ženský s červeným kloboukem, co se ti dycky líbil, byl přijat jen na moje značný šfourání. Byl by snadno mohl být odmítnut. Fleky barev se mi na tom líbily – ale dojem ostatních jsem měl taky in punto ulízanosti (Dojem Wiesnerovejch portrétů z Rudolfsina v tom ohledu). Pak ta díftka v ½ velikosti životní v šedejch šatech, u stolu se zel. pokrývkou, dost se mi líbil, jako barva (karakteristická pro pana bratra) – říznutí nešikovný. Bylo přijato do druhé řady, z nouze nejvýš. Pak tam měl Jiráčkovou, asi životní, (...), na sesli proutený, hrozně dřevěný, papírový, surový. Odmítnuto, - to jsem byl sám pro odmítnutí taky – takovou věcí by jen sobě škodil. Jak mi říkal pak, chtěl na tej věci malovat jedním štrichem, široce. Snad Zorn – Maljavin? ale u těch je to alespoň eště šikovnost. Tak toho zase prý nechá! pak životní velikost kresba uhlím, „Ikarus“ – moc hloupý – v žanru tý Ledy. (Detail: Křídla mají ku připevnění jedinkou tenoulinkou tkaničku). Taky odmítnuto. Pak ta hlava toho vlasatýho přítele z Parízu, rovněž odmítnuto. Slavíček tam má několik velkejch věcí – moc se mě líbily. Úprka slabej i Hudeček lepší – Kalvoda mě protivnej (1 věc dobrá – ale nesmí si myslet na ty druhý jeho věci (...) to nic nevadí) Preisler 1 velkou figurální věc – velmi dobrá, 1 malá pastelová škicka krajiny taky dobrá – Houf Kupků, ku rozčilení obecnstva, celkem nadprůměr Vídeňský secesse, - Panuška chabej, - atd.(...)“³⁸

Zajímavé byly i mimoumělecké aktivity spolku Mánes. Vedle různých večírků, které byly hlavně na začátku fungování spolku častější,³⁹ se konaly zajímavé výlety, někdy na kolech, kterých se účastnila i Zdenka Braunerová.⁴⁰ Často se scházeli a hráli divadlo nebo jiné produkce. „Čítárna – obyčejný prostorný pokoj – nabitá byla k neuvěření; v rohu se tísnilo podium, které hned na počátku pod tíhou účinkujících se zbořilo, ale energií Suchardovou, jenž okamžitě shodil slavnostní kabát a vykasal rukávy, bylo hned spraveno. Ne něm vystřídali se v rozmanitých pošetilých produkcích inž. Pelikán (koncertní

³⁸ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 29.9. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze)

³⁹ KUBÍČKOVÁ (viz pozn. 1) 1945, 198.

⁴⁰ MIKULEJSKÁ (viz pozn. 7) 2004, 22.

pěvec), Pikhart, jako majitel panoptika, jehož automaty byli Mařatka – Kuře (koncert na tahací harmoniku; když sluha – Pekárek ho odnášel, nestalo to zmíněné shroucení podia), Štenc (recitace), Viktor Stretti (koncert na mandolinu; jeho bratr Richard doprovázel celý večer na pianě. Obrovský úspěch) – a pisatel těchto vzpomínek jako španělská tanečnice. Z dalších čísel, jichž řadu končila primitivní pantomima o malíři, modelce a mecenáši, nejvíc upoutala eskamotérská produkce Böhmova, velmi bohatá. Vystoupily však také čtyři sestry Barrissonovy (páté jsme nesehnali)- Hofbauer k vůli svému účinkování si v poslední chvíli před večerem dal oholiti plnovous,(...)“⁴¹

SVU Mánes měl po roce 1900 v českém výtvarném životě přední postavení a bylo zjevné, že se spolek jedné generace rozšířil na celou českou výtvarnou scénu. „(...), tvorba umělců Mánesa usilovala o zásadnější řešení nového projevu. Ten nemohl být jen záležitostí aktuálního uplatnění nových podnětů moderního umění, jak dokládají slova programového stanoviska z Volných směrů roku 1899, ale jeho komplexní řeči, schopnou všechny nové smyslové a psychické vzrušení skutečností celistvě uchopit a artikulovat. Tuto novou celistvost generace devadesátých let nacházela především v projevech moderního francouzského umění. SVU Mánes ho systematicky prezentoval výstavami či publikováním jeho program a studií na stránkách Volných směrů.“⁴²

Ve srovnání časopisu Volných směrů s dalšími dobovými časopisy z Německa, jako byly mnichovská periodika Simplicissimus a Jugend nebo berlínský Pan, byla česká podoba na poměrně dobré úrovni. Německé časopisy měli sice lepší technickou úpravu, ale na umělecké úrovni se zcela vyrovnaly.

V pozůstalosti Arnošta Hofbauera se dochoval text, kde Hofbauer píše o počátcích SVU Mánes:

„Arnošt Hofbauer píše o začátcích Mánesa.“

Na začátku zimy r. 1930 vzpomíná A. Hofbauer při příležitosti padesátého jubilea spolku “Mánes” a otevření vlastní spolkové budovy architektem O. Novotným navržené, na začátky Mánesa. Jako jeden z nejstarších členů vstoupil do spolku v roce 1888. Vidí před sebou všechny

⁴¹ MAŠEK (viz pozn. 17) 1922, 72.

⁴² Tomáš VLČEK: Český plakát (1890 – 1914), Praha 1998, 28.

ty hospody a hospůdky, kam postupně chodívali a to jednou týdně, v pátek, protože v sobotu bylo na Akademii a na Uměleckoprůmyslové škole prázdná a mohli se vyspat.

První pokoj, který jednou týdně obsadili, byl v Myslíkově ulici u Bubeníčků, že bys odtud kamenem dohodil do nynějšího Mánesa. V roce 1891 chodívali do nádražního hostince v Holešovicích, r. 1892 do Svatováclavské záložny, v r. 1893-4 ke Glaubicům, v r. 1895 k Anglické královně, jeden čas do Skořepky. R. 1897 uchyluje se Mánes do Mikulandské ulice, do Klubu mladých, průkopnického to spolku. V roce 1902 najde už zesílený spolek "Mánes" svůj domov malých, ale útulných pokojích ve starém paláci Nádherných, kde vytrval až do postavení svého sídla nad Vltavou. Velkou událostí byl v prvních dobách obřad přijetí do spolku. K tomu sloužila stará vysoká skříň, ve které měl spolek svou knihovnu. Nikdo si však nechtěl knihy z ní půjčovat, protože byla plná švábů, až o spolek pečlivě dbalý a přepilný jednatel, poctivý malíř Věnceslav Černý zjednal jednou zručné uklízečky a skříň byla zachráněna.

Druhá věc, kterou měl spolek v majetku, byl starý kovový korbek, ze kterého se musel adept umění při přijmutí do cechu sedět na skříni po pronesené řeči napít na zdraví všech.

V dobách založení měl spolek Mánes jen dvacet členů.

Byli to:

Mikoláš Aleš, Věnceslav Černý, Bohuslav Dvořák, Ferdinand Engelmüller, Gretsche, Hetteš, Hilšer, A. Hofbauer, Josef Jelínek, Miloš Jiránek, Kejmar, František Kupka, Klusáček, Lichtner, Mařák, Mitrovský /Slovák/, A. Slavíček, Sobotka, Ralsner, K. Rašek, Šanák, Láďa Novák, Plaška, S. Sucharda, M. Švabinský, Stapfer, V. Županský

Mimo Mánes byla v Praze Umělecká beseda a podpůrný spolek Lukáš pro umělce přes 60 let starý a pro osiřelé rodiny po malířích, dostávali ročně 450 zlatých.

Do Mnichova, kde malířství bylo hodně vládou podporováno, jezdilo na školení mnoho Čechů, takže si tam udělali též svůj umělecký spolek "Škréta" zvaný. Ale vraťme se zase do Prahy.

Zprvu bylo účelem spolku Mánes scházet se, pohovořit si, zazpívat si a to hlavně písničky slovácké, ale též lidové české, hlavně jihočeské a i uměle české. Mimo to se členové přeskupením úborů a použitím ubrusů a ubrousků oblékali a konali průvody "družiček", sypající kolem sebe

listí z ředkviček. Velmi oblíbený byl u nich tanec, který nazývali "drapák", nějaký druh odzemku, na který se přestrojovali též přeskupením rouch.

Ale nebyl jen zpěv a tanec, byly i vážné myšlenky, členové kreslili a malovali do sešitů "Listy z palety", které byly majetkem spolku.

Arnošt Hofbauer vzpomíná: Jinak mezi sebou měli jsme jako hlavní zájem největší starost o umění, více méně cit odpovědnosti za další osud českého umění. Všichni měli asi stejný dojem, že už v jejich besedách spočívá tíha dalšího postupu umění, aby bylo neseno i nadále jedine správnou cestou. Cítili jsme se vespolek jako sdružení, kde jedine se pilně oceňuje význam umění a kde plně chápeme vážnost umění, které mělo ve všech své oddané bojovníky. Ale pamatuji se, že i lidský cit měl v nás své zastánce a z jakéhokoliv tradičního vnitřního citu mezi umělci, bylo to, řekl bych, vnitřní ušlechtilost chování a smýšlení. Po stránce hospodářské nebylo tehdy ani myslitelné něco nešlechtného udělat z konkurenčních důvodů.

Debaty o kumštu se vedly vášnivě, pamatuji se na neobyčejně dlouhé výměny názorů o pravdivosti kumštu – to jest, co skutečně je uměním a co diletantismem, co se smí malovat, co má nejspíš malovat, co je umění škodlivé, které náměty jsou nejvíc hodny zobrazení. Jména největších umělců ovšem litaly jen tak vzduchem, mezi tím zrovna i konstatování, že tomu protivník všemu nerozumí s příslušným epithetonem. No, ono v podstatě se to vlastně skoro nemění, jenže dnešní debaty v kavárnách jsou podloženy větším přehledem.

V roce 1891 byla první větší výstava v Praze na výstavišti, k tomu zřízeném. Jak pěkně postaven byl kus staré Prahy kolem Malého rynečku. A na národopisné výstavě bylo plno rozmanitých domků, částečně obydlených venkovskými rodinami.

Bývaly v Mánesu i slavné události, na příklad, když všemi milovaný Mikoláš Aleš pořádal v červnu roku 1896 krásnou výstavu u Topiče. V témže roce začaly vycházet i Volné směry. Třicátého ledna 1897 byl u Helmů večírek, kde později slavný zpěvák Otakar Mařák, tehdy malíř, zpíval z "Písní otroka". Spisovatel Karel Mašek – Fa Presto – složil hru "Vláda špíny". Zábavy se zúčastnili omladináři Sokol, Rašín, Tonda Číšekm, Třebický. Ovšem, že se objevili strážníci stále je sledující, ačkoliv už byli dávno z vězení propuštěni. Ptali se, má-li spolek schůzi policií přihlášenou. "Mánes" měl vše v pořádku.

Mikoláš Aleš byl stále naším milovaným předsedou. Chodil mezi nás, byl mezi námi již tehdy obdivován pro neskonalou dobrotu svého srdce. Byl mezi námi skutečně jako jeden

z apoštolů umění mezi uředníky. Nám nejmladším tehdy mocně imponovalo, jak i ti, kteří byli již několik let absolventy akademie a samostatně tvořícími umělci s respektem se chovali vůči mistrovi. Myslím, že jim to v našich očích dodalo spíše jakéhosi nimbu, než aby jim to bylo bývalo na újmu. Mám ještě dnes dojem, jako by to byly nějaké večere Páně od Rembrandta, jak mistr seděl u stolu, obklopen staršími, obestřen svatozáří umění, zbožně pozorován námi mladými, kteří jsme takřka se zatajeným dechem naslouchali každému jeho slovu. které bylo naplněno životní a uměleckou moudrostí.

Později mi připomínal zjevem i závažným hovorem, postavou, jakoby starozákonního proroka náš velký sochař a učitel Josef Václav Myslbek.

V úzké, temné místnosti hostince u Bubeníků, dávno už zbořeném, stále blizoučko Mánesa byly první schůze a příčinlivostí členů mohly se stavět stále větší a větší budovy od prvního malého bílého, pavilonu pod Kinského zahradou přes větší adaptované místnosti v paláci Nádherných.

Dojemný byl první večer otevření nové budovy "Mánesa". Byli pozváni jen nejstarší členové, až druhý den otevřel se Mánes pro všechny. Tenkrát složil Ed. Bass svou každotýdenní básničku do Lidových novin, na umělce, kteří se slavnosti té nedožili. Na melodii oblíbené Alšovi písničky "Když jsem já šel tou Putimskou branou" složil Bass písničku o Alšovi, která končila: "Vzpomínáme na něho, prominenta našeho!"

Vzpomínáme na Alše, na jeho a naši zálibu pro lidové písničky, které jsme od začátku v Mánesu pěstovali a které v plném proudu se vyrojily na národopisné výstavě, zároveň s výtvarnými událostmi, na příklad pěkným plakátem Hynaisovým pro výstavu komponovaným. Nedovedete si představit náladu, jaká se nás zmocnila na této výstavě ve Valašské chalupě. Při dobrém víně zněl cymbák jako harfa nebeská a basa udávala rytmus rozbouřeného pulsu. Jakoby celá chalupa si přidupávala, to byla nálada jako z nějaké Carmen. Ale bylo to též blízko Udaj-šan – Karlovi.

Trochu jsem ve vzpomínkách zabloudil daleko. To byste měli vidět, když nám Ježek spustí na piano "Forreddare" – to nadšení."⁴³

⁴³ Arnošt Hofbauer píše o začátcích Mánesa (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

Plakátová tvorba Arnošta Hofbauera

„(...)na veřejném fóru velkoměsta získalo Art Nouveau významného spojení v moderním plakátu. Plakát se vyvinul z ilustrovaných grafických oznámení, jejichž řada začala už v 16. století. Teprve v druhé polovině devatenáctého století však začal jeho skutečný rozkvět v souvislosti s rozvojem nové velkoměstské urbánní civilizace. Nástup obrazového plakátu do ulic velkoměsta umožnily také nové tiskařské techniky, z nichž zvláště litografie, vynalezená na konci 18. století pražským rodákem Senefelderem, a později fotografické reprodukční techniky vedly k možnosti kvalitní a přitom vcelku levné výroby. Svou roli tady také sehrál typický hlad pozdního devatenáctého století po tištěném, reprodukováném obraze, který souvisel s celkovou demokratizací kulturního života a ovšem i s potřebou kapitalistického zbožího trhu doporučovat své produkty náležitějším a lákavějším způsobem. (...)

Plakát se stal na přelomu osmdesátých a devadesátých let předmětem soustředěného zájmu a obliby ze strany moderních intelektuálů a umělců.“⁴⁴

Český secesní plakát z konce 19. a začátku 20. století je jednou z nejzajímavějších etap českého plakátu. Nejvýznamnějším tvůrcem plakátů byl český malíř Alfons Mucha (1860 – 1939), který v Paříži ovlivnil secesní lineární tvorbu svým osobitým stylem „Le Mucha“.⁴⁵ Velký podíl na jeho vývoj měl na přelomu století spolek výtvarných umělců Mánes a jeho členové jako Hofbauer a Preisler, kteří si ihned všimli společenského a uměleckého významu plakátu.⁴⁶

Komerční plakát fungující jako masmedium v Čechách ještě neexistoval, protože zde nebyly takové ekonomické podmínky jako v Anglii či Francii, kde se umělecký plakát uplatnil v rámci komerční reklamy. Pokud se objevila nějaká reklama, tak jediné v podobě chromografických vývěsek ve výlohách se špatnou kvalitou tisku. Jedinou výjimku tvořily nakladatelské plakáty, které „(...)se občas vyšvihly nad běžnou úroveň, jak dokládá Ottův plakát pro Brehmův Život zvířat z 80. let od

⁴⁴ Petr WITTLICH: Umění a život. Doba secese. Praha 1987, 112–114.

⁴⁵ VLČEK (viz pozn. 42), Praha 1971, 22.

⁴⁶ Alena ADLEROVÁ: K počátkům českého plakátu 1898–1908, In: Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university. F, Řada uměnovědná, Brno 1961, 368.

neznámého autora nebo graciézní plakát Olivův plakát pro Zlatou prahu; rovněž Olivův plakát s havranem pro Třebízského spisy má mnoho rysů dobrého plakátu“⁴⁷

V Čechách, stejně jako v dalších evropských zemích, byla úroveň plakátů špatná: „(...)žánrové barvotisky, prázdné alegorie plné historizujícího balastu a banálnosti“.⁴⁸ Přesto, že již od 70. let přicházely impulsy z Paříže, středoevropské prostředí nebylo schopné je přijmout. Již v té době Jules Chéret (1836 – 1932) nahradil naturalistické žánrové obrázky a vnesl do nich vtip a lehkost a po formální stránce je barevně zjednodušil.⁴⁹

V první polovině 90. let v Čechách začínali na reklamních poutacích spolupracovat výtvarníci a plakáty jsou většinou věnovány významným výstavám. Důležitým tvůrcem plakátů této doby je Vojtěch Hynais (1854 – 1925), který vytvořil plakáty například pro Jubilejní výstavu z roku 1891 a pro Národopisnou výstavu z roku 1895.

Ve Volných směrech byla roku 1898 vypsaná soutěž na plakát první spolkové výstavy, uspořádané při příležitosti deseti let Mánesa. Soutěž byla obeslána 24 návrhy, které zhotovili například Jan Preisler, Vladimír Županský (1869 – 1928), Max Švabinský (1873 – 1962) a další. Ze soutěže vyšel vítězně Arnošt Hofbauer [12]. V soutěži zvítězil pro svůj vtipný a poutavý námět, který odpovídal formě.⁵⁰ „Zazobaný Budha kapitalismu, nevšímavý ke kultuře, je probouzen ze své netečnosti dotekem Musy, jež jej jemným, ale lapidárním způsobem upozorňuje na sdružení mladých kumštýřů, kteří otvírají svoji první výstavu.“⁵¹ Hofbauer se zde zbavuje přebytečného detailu, k dekorativnímu účinku zde používá pouze silné obrysové linie a plochy. Barevně dominuje především modrá, oranžová a zelená.⁵²

Karel Mašek uvádí, že původní Hofbauerův plakát, který představoval „bronzově hnědého, přetučnělého buržou, s rukama točícíma mlýnek na břiše, kterého

⁴⁷ Tamtéž 367.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž 368.

⁵¹ URBAN (viz pozn. 2) 1936, 23 – 24.

⁵² Tamtéž.

laškovná Músa budí z netečnosti jemným šimráním."⁵³ Byl sice přijat s nadšením, pro působivou kresbu a zdařilé provedení, ale celek vyzněl komickým dojmem a byla obava, že tím podcení své cíle [13]. Hofbauera proto požádali, aby „*Músu laškovnou zaměnil Músou vážnou, čemuž vyhověl, jistě na škodu původní komposice. Nicméně plakát byl zdařilý a byl prvním ve velké řadě prací tohoto druhu, kterými Arnošt Hofbauer postupem času proslul.*"⁵⁴

V následujícím roce vzniká další Hofbauerův významný plakát pro druhou výstavu SVU Mánes [14]. Hofbauer opět užívá symbolu. „*V rozbouřeném moři všednosti tone člověk, vztahující ruku po záchranném pásu, vymrštěném z lodi Umění odvážným mořeplavcem.*"⁵⁵ Styl užitý v tomto plakátu jasně ukazuje na Hofbauerovo ovlivnění japonským uměním, především pak Hokusaiovou Velkou vlnou v Kanagavě z cyklu 36 pohledů na Fudži.⁵⁶ Motiv vlny byl však i v evropském umění známý. Malíř Gustav Courbet (1819 – 1877) provedl několik variant s motivem „*(...)mořské vlny dopadající v prosvětlené nádheře svého hřebene a ve spršce pěny na kameny pobřeží*"⁵⁷ Vzniklo tak malířské téma, „*(...)odlišující se svou výrazovostí od dřívějších příkladů a zakládající řadu podobných zobrazení, (...)*"⁵⁸ Vlnou, jako hlavním motivem obrazu, se dále zabýval například malíř František Kupka (1871 – 1957) v obraze Vlna z roku 1903. V této malbě, stejně jako v Hofbauerově plakátu, je vidět křehkost člověka oproti velké mase vodního živlu. Wittlich píše: „*Lidská nahota působí vůči robustnosti žvlů drobně a bezbranně, ale přesto je součástí vnitřního koloběhu a výměny světových sil.*"⁵⁹

Téhož roku vytváří plakát pro recitační večer Hany Kvapilové [15]. Hofbauer v něm dal přednost ploše před linií. Herečku zpodobil u velkého oválného zrcadla, čímž vzniká dvojportrét vyjadřující více existencí Hany Kvapilové – „*jako skutečné*

⁵³ MAŠEK (viz pozn. 17) 1922, 71.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ URBAN (viz pozn. 2) 1936, 26.

⁵⁶ Rie OGAWA: Japonismus v Čechách. In: Nový Orient roč. 58 č. 9. Praha 2003, 405.

⁵⁷ WITTLICH (viz pozn. 44) 1987, 68.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

*osoby a jako hrdinky imaginárních příběhů recitace.*⁶⁰ Tím také navodil intimní atmosféru stále oblíbenějších salonů. Dvojím zobrazením hlavy (en face a profil) předešel problém, který se dále rozvíjel v kubismu.⁶¹ Hofbauer zde také použil téma, které znal z japonských Utamatových tisků.

Roku 1899 vznikl v rukou Arnošta Hofbauera ještě plakát a stejná obálka pro katolický časopis *Obrázková revue* vydávaný kanovníkem Antonínem Podlahou (1865 – 1932) [16]. Námětem se zde stává mladý zasněný intelektuál, který stojí na opěrném systému gotické katedrály. Modelem byl Hofbauerovi přítel Miloš Jiránek. Tím, že ho zpodobil, naplnil i myšlenkovou podstatu záměru.

Kritik a katolický kněz Sigismund Bouška (1867 – 1942), jenž do časopisu *Obrázková revue* přispíval, vytkl Podlahovi, že nechal udělat obálku Arnoštem Hofbauerem. Sám totiž již o obálce vyjednával s malířem Felixem Jenewinem (1857 – 1905).⁶²

Po návratu z Pařížského pobytu do Prahy navrhuje Hofbauer plakát pro První pražskou továrnu pian Em. Š. Petra & Nováka [17]. Námětem je výřez z pohledu do Dvořákovy síně pražského Rudolfinu. U otevřeného křídla, které zabírá většinu plochy, sedí hrající klavírista. Je zde patrný posun v tvorbě po pařížském pobytu – částečné prohloubení detailů a zároveň zjednodušení méně podstatných prvků.⁶³ Po první světové válce dělal Hofbauer další plakát pro firmu s piany – Piana Brož, 1920 [18]. V tomto plakátu, vzniklém o mnoho let později, zobrazil uklánějícího se klavíristu po koncertu na podiu vedle piana. Dekorativní prvky nahradily barevnými plochami v dobovém art decu a s jednoduchým typem písma, ale přesto si v stylu ponechal svou osobitou formu.

V plakátu *Anglické knihovny*, 1900, se opět plně projevil Hofbauerův cit pro dekorativnost a vášeň pro japonské umění[19]. V tomto plakátu Hofbauer použil

⁶⁰ WITTLICH (viz pozn. 36) 1982, 148.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Eduard BURGET: *Mezi Světozorem a Zlatou Prahou. Antonín Podlaha a Obrázková revue*. In: Aleš FILIP/Roman MUSIL (ed.): *Neklidem k Bohu. Náboženské umění v Čechách a na Moravě v letech 1870 – 1914*, Praha 2006, 278, 280, 283.

⁶³ Tamtéž.

dekorativní prvky, tvořené stonky a květy anturie. Barevně zaujme pro svůj kontrast šedivého pozadí a červených květů.

Roku 1902 vznikl plakát pro Táborskou výstavu [20]. Na plakátu je zobrazen venkovan, který vítá návštěvníky, u nohou mu stojí kohout a náznak hospodářského stroje, v pravém horním rohu je zobrazen výsek historického Tábora oddělený od ostatního vzedmutou vlajkou. Vedlejší předměty řeší již plně plošně na rozdíl od hlavní postavy plakátu, která je promodelována.⁶⁴

V roce 1904 byla uspořádána grafická výstava Mánesa v pavilonu pod Kinskou zahradou, pro kterou dělal Hofbauer plakát [21]. Námětem se stala odvrácená sedící postava mladého grafika, opět přítele malíře Miloše Jiráňka. Hlavním motivem je vznikající grafický list. Hofbauer zde pracuje s barevnými skvrnami, které jsou v kontrastu s bílou plochou.⁶⁵ K tomuto plakátu se dochoval akvarel Grafik při práci (Miloš Jiránek), před 1904 [22].

V plakátu I. výstavy výtvarného umění, pořádané Komitétem pro uměleckou výchovu mládeže v Topičově saloně v roce 1906 se Hofbauer vrací k hokusajovským dekorativním motivům a pohádkovým tématům [23]. *„Uprostřed dubového lesa, vystlaného spadlým listím, v barvitém podzimu, zjevuje se náhle dítěti, jež kdesi nasbíralo náruč květů, Umění v podobě přízraku bílého jelena.“*⁶⁶

Po roce 1906 Hofbauer v tvorbě plakátů ustává až do První světové války. Roku 1917 vzniká návrh plakátu, který objednala Živnostenská banka u příležitosti rakouské válečné půjčky. Námětem je alegorie – dvě pirátské lodi plují vstříc vlně, která je pohltí. Temnými mraky proráží holubice se zelenou ratolestí. Kvůli tomuto plakátu byl Hofbauer několikrát vyslýchán [24].⁶⁷

Dalším známým plakátem z doby po První světové válce, mimo Piana Brož, je plakát k výstavě Oslavy 50 let S.V.U. Mánes II., 1937 [25], kde zpodobil japonisující květinu v rámu na obrazy.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ ADLEROVÁ (viz pozn. 45) 1961, 369.

⁶⁶ URBAN (viz pozn. 2) 1936, 124 – 125.

⁶⁷ Tamtéž.

Hofbauer byl jeden z prvních, kdo měl odvahu vytvořit moderní plakát a postavit se tak proti „*banálnímu obrázkovému chápání soudobého plakátu*“.⁶⁸ Jeho zásady se uplatňují plně až v generaci tvořící po První světové válce. Japonské umění zajímavě aplikoval na českou tradici. Hofbauer přizpůsobil plakát účelnosti a proto se snažil o co největší zjednodušení formy a modelace. Zajímavým způsobem pracoval s textem plakátů. Generace po První světové válce navazuje na tyto zásady, které vytyčili „*umělci rázu Chéretova v Paříži a Hofbauerova v Praze*“.⁶⁹

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

Malířské dílo Arnošta Hofbauera

Arnošt Hofbauer již za studií maloval drobné obrazy krajin, ve kterých se nechával inspirovat impresionismem. Další Hofbauerův zájem směřoval k malbě zvířat a rostlin. V roce 1888 začínal zpracovávat akvarely exotických zvířat, jako například slona nabo kasuára. Roku 1894 dělal skicy orchidejí, už ne jako impresionista, ale s dekorativním účinkem. Mimo orchidejí Hofbauera zajímaly bílé růže, klemátis, lekníny, máky – „(...)květiny takřka secesní, módní, rafinované v barvě i tvaru, ale pojaty po hofbauerovsku dýchají a kvetou, přes to, že by mohly ihned přejít do velkého výzdobného rámce“.⁷⁰

V roce 1903, po pobytu v Paříži, se začal opět věnovat malbě zvířat. Z tohoto úsilí nakonec zbylo několik olejových a akvarelových skic. Studie bílého velblouda, indického šakala a promyky mají společný charakteristický rys malby. Hofbauer intuitivními a razantními tahy štětcem nanášel pastózní barvu na plátno, aby docílil zdání okamžiku pohledu na neklidné zvíře. Studie orangutana [26], vypadající téměř jako kaligrafický obraz, připomíná Hofbauerovu lásku k japonskému umění. Jsou zde vidět lehké a dlouhé tahy štětcem, které jsou pro kaligrafii typické. Velkou část této tvorby věnoval šelmám. Z šelem ho zajímali především tygři, které maloval jak celé ležící, tak i studie jejich hlav [27]. V těchto malbách převládají barvy jako hnědá, rezavá, černá a tmavě šedá, které jsou nanášeny štětcem v krátkých tazích. Olej Pasoucí se jelen s laní zachycuje moment relativního klidu, kdy je možné se napást. Hofbauer na tomto plátně opět používal rychlé tahy štětcem k dosažení nestálosti vzácné chvíle.

Šlo o studie pro ilustraci zvířecích bajek z celého světa, které sebral a upravil Václav Tille. Hofbauer chtěl jet kvůli studiím do Indie, protože zvířenu mohl sice studovat v zoologických zahradách, ale krajinu se neodvažoval malovat z paměti. Kvůli této cestě se učil anglicky a měl doporučených několik sponzorů na finanční podporu cesty.⁷¹ Přesto, že se Hofbauer chystal velmi svědomitě, k realizaci nakonec nedošlo.⁷²

⁷⁰ KUBÍČKOVÁ (viz pozn. 1) 1945, 205.

⁷¹ Klára HOFBAUEROVÁ-HEYROVSKÁ: Mezi vědci a umělci, Praha 1947, 210.

Nedatovaný obraz *Zamyšlená* namaloval Hofbauer asi v letech 1903 - 1910 [28]. Jde o portrét mladé ženy, pravděpodobně manželky Kláry, která má založené ruce na hrudníku a sklopenou hlavu i oči. Na obraze silně kontrastuje světlá pokožka a bílá blůzka s tmavými rozpuštěnými vlasy a hnědým pozadím.

Hofbauer namaloval více portrétů, které jsou dnes asi v soukromých sbírkách nebo nezvěstné. Dokládá to několika dopisy psanými Miloši Jiránkovi, kde se zmiňuje například o portrétu paní Brunclíkové: „(...) *Ten nynější portrét paní Brunclíkové je arcí dobrou školou, mám při tom dojem, jako když mladý vrabec se učí létat. Věc sama arcí nebude uspokojivou – ale je to poprvé, co cítím že portrét nemusí být fyzicky podobným, a předci může být výborným portrétem. Je to sle mnohem únavnější, což by na první pohled, nezkušenému, snad zdál se být právě opak. (...)*“⁷³ O dalším Hofbauerově nezvěstném portrétu dirigenta Piskáčka píše v dopise Miloši Jiránkovi: „(...) *Minulý týden jsem byl takměř denně na koncertu. Náramná je Peer-Gynt Suita od Griera. Hrál ji Akadem. orchestr pod řízením svého dirigenta Piskáčka. Je to varhaník u františkánů, hezký člověk. Budu ho malovat. Byl jsem na kůru v kostele u něho, ale není to malebné tam. Tak ho dělám v atelieru i jen tak, abych zas jednou něco podle náčury. Mařák mi bude zpívat jeho písně, abych věděl s kým mám co dělat. Drží dobře. (...)*“⁷⁴

Do první světové války se Hofbauer věnoval především volnému obrazu. Maloval díla, v nichž slučoval dekorativní složku a obrazový celek. Tak namaloval například menší *Akátové adagio* z roku 1904. Menší *adagio* bylo impulsem pro pozdější větší variantu [29].⁷⁵ Po roce 1906 začal dělat přípravy k velkému *Akátovému adagiu*, což se projevovalo podobiznami umělcovy manželky a studiemi akátů. „*Na studii k Adagiu pracoval Hofbauer ústřední postavu komposice podle své choti, kterou umístil klečící ve stylovém, barevně významném šatě na svah řídkého lesa. Celý obraz měl daleko více prostoru než definitivní provedení, kde je postava obklopena květy a obraz je suše malován, barvy jsou šedé a*

⁷² KUBÍČKOVÁ (viz pozn. 1) 1945, 205.

⁷³ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 18.11. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno).

⁷⁴ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 20.3. 1900 (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52).

⁷⁵ KUBÍČKOVÁ (viz pozn. 1) 1945, 207.

vystupuje akademický ráz Hofbauerovy barevné komposice, který se vyskytoval již na některých podobiznách v plen-airu.“⁷⁶

Definitivní verze vznikla až v roce 1914.⁷⁷ K Akátovému adagiu se dochovala studie hlavy [30].

*„(...)Figura v krajině tak vyjadřuje vztah člověka ke světovému celku jako ohnisko mnoha smyslových, názorových vztahů, rozvíjejících se na obraze. Toto pojetí umožňovalo naplnit pojem alegorie přírody novým životem. (...)“*⁷⁸

Wittlich dále píše: *„(...) je tu přítomen ještě obecnější společný jmenovatel – představa ženy jako základní kámen celé secesní obrazotvornosti. Claude Quiguer prokázal, v literatuře i ve výtvarném umění, jak secese utvořila uzavřený a vzájemně propojený ikonografický, tematický i formální systém, v jehož středu je obraz ženy, vracející se obsesivně v nejrůznějších svých projevech. Tato všudypřítomnost je dána tím, že žena byla chápána jako velká metamorfóza života, shrnující v sobě všechny jeho stránky a vyjadřující především jeho tajemnou, nevyčerpatelně nekonečnou a mnohotvárnou hloubku.“*⁷⁹

V roce 1906 namaloval obraz s podobnou kompozicí - V hájku. Olej také vychází z portréту Hofbauerovy manželky Kláry. Ústředním motivem na tomto obraze je opět žena, která sedí na zemi v lesíku. Stejně jako v adagiu, vyjadřujícím jistou kontemplaci o spojení s přírodou a působícím ryze symbolicky, V hájku rozvíjí toto téma dál.

Roku 1904 namaloval studii ke svému největšímu a nejznámějšímu obrazu Poutník, 1905 [31]. *„(...)námet poutníka, ubírajícího se po návrší k pohanskému dolmenu a netušícího, že se za ním plíží černý panter animální smyslnosti, je zcela autentickým vyjádřením nové koncepce psychického základu umělecké tvorby(...)“*.⁸⁰ K tomuto obrazu se zachovala kresba tužkou Studie muže v plášti, před 1905 [32].

Téma obrazu nespíš vychází z dobově kolujících souborů nejrůznějších okultních, esoterických a mytologických poznatků.⁸¹

⁷⁶ Tamtéž 208.

⁷⁷ Tamtéž 208.

⁷⁸ WITTLICH (viz pozn. 44) 1987, 45.

⁷⁹ Tamtéž 195.

⁸⁰ WITTLICH (viz pozn. 36) 1982, 204.

⁸¹ Petr WITTLICH: Konec století. In: Umění XLIV, Praha 1996, 4.

Zobrazování tohoto motivu či podobných témat nebylo v Hofbauerově době neobvyklé. Obraz Poutník má podobné téma jako kresba Alfreda Kubina (1877 – 1959) nazvaná Pohádková bytost, která vznikla v letech 1903 – 1904. Kubin zobrazil psovitou šelmu, jež střeží cestu vedoucí na pahorek se vztyčeným kamenem. „(...)Nemůže být pochyb o tom, že mohyla s megalitem je pradávný omphalos, ‚pupek‘ a střed světa, prvořadý posvátný okrsek, kde se pronikají tři základní kosmické zóny, podsvětí zóna zemřelých, vizuálně orientovaná zóna živých a božská zóna možné theofanie, jež se koncentrují v reálném symbolu vztyčeného kamene. (...)“⁸² Myslím, že Wittlichův výklad Kubinovy kresby je velice blízký Hofbauerovu Poutníkovi, proto určité zobecnění základních motivů.

Koncepčně se od sebe liší tyto dva obrazy tím, že v Kubinově bytosti byla zobrazena šelma střežící dosud nedotknutou krajinu a Hofbauerův Poutník již kráčí nahoru sledován šelmou, jež je zde zobrazena jako černý panter.

Nejspíš v roce 1902 namaloval obraz Před východem slunce [33].⁸³ Hofbauer zde ještě ve svém symbolickém období ztvárňuje chvíli před zrozením něčeho nového, přitom dává znát klidným mořem a nebem s malými obláčky, že to bude něco dobrého. Kompozice i celý námět je analogií k Hokusaiově cyklu 36 pohledů na horu Fudži, čímž Hofbauer dál rozvíjel svou lásku k japonskému umění.

Téma hory, vycházející ještě z romantického pojetí krajiny, zpracovávala řada umělců, tvořících okolo roku 1900. Podobným tématem se zabýval například František Kupka (Meditace, 1899)

Obraz Před východem slunce, 1903, který je dnes ve sbírkách Národní galerie v Praze [34], je variantou původního Hofbauerova obrazu. Protože o výstavě Mánesa v roce 1903 píše Klára Hofbauerová-Heyrovská: „(...)a Hofbauer ledovec u moře s ranním beráňkovým nebem“.⁸⁴ Jarmila Kubíčková tento obraz zase charakterizovala slovy: „Ledová hora, jako výtvarné ztělesnění vysokých zvonivých akordů Griegovy hudby, postavena

⁸² Tamtéž 3.

⁸³ dle P. WITTLICH: Česká secese vznikl už r. 1902.

⁸⁴ HOFBAUEROVÁ-HEYROVSKÁ (viz pozn. 71) 1947, 214.

*je do volného prostoru s mořem v pozadí pod oblohou, pokrytou ve vlnách seřazenými „beránky“.*⁸⁵

Před malířskou odmlkou, ještě v roce 1913, namaloval Hofbauer obraz *Duch lidský v zápase s přírodou*, což je „(...)symbolická nemalířská komposice, zabíhající za hranice reality...“.⁸⁶ Podobným tématem se okolo roku 1900 zabývali i jiní umělci. Například František Bílek zpracoval v některých svých plastikách obdobný motiv – *Orba je naší viny trest*, 1892, *Slepci*, 1902 (realizace 1926) – nebo v kresbě – *Jak nám čas ryje vrásky*, 1902.

V roce 1911 zemřel Miloš Jiránek, 1914 začala První světová válka a 1915 zemřel Karel Myslбек. Tyto tři události měly na Hofbauerovu tvorbu negativní vliv, sám umělec byl v krizi a scházela mu opora generace.⁸⁷

Po Jiránkově smrti se Hofbauer téměř přestal stýkat s SVU Mánes. Značný vliv na něj měl i nástup nové generace *Osmy* a *Skupiny*. Po První světové válce byl nucen změnit charakter celé tvorby, protože generace se vyměnily a „jeho služeb nebylo již zapotřebí.“⁸⁸

Ve dvacátých letech 20. století se Hofbauer dostával k malbě jen příležitostně a zajímal se především o krajinu. „Jeho chápání krajiny přibližuje se poněkud způsobu krajinomalby obvyklé tehdy na př. u A. Slavíčka, Nejedlého, V. Beneše a j.“⁸⁹

Asi v roce 1920 namaloval Hofbauer *Vyhlídku z bytu*. Formálně řešil malbu v této době uvolněným rukopisem, ve kterém Hofbauer již neinklinuje k detailní popisnosti, ale k barevným skvrnám a plochám, které tvoří nanášením pastózní barvy [35].

Kolem roku 1918 vznikl olej *V kuchyni*. Na obraze je hlavním prvkem žena utírající nádobí, kterého je ve světnici nepočítaně. Ze zadní části obrazu ji a celý interiér zešikma osvětluje světlo z okénka [36]. Sociální umění, podobně jako v tomto obraze,

⁸⁵ KUBÍČKOVÁ (viz pozn. 1) 1945, 207.

⁸⁶ Tamtéž 208.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž 199.

⁸⁹ Tamtéž 208.

bylo jedním z proudů v poválečné umělecké tvorbě. Jasným příkladem sociálního umění byli členové skupiny Ho Ho Ko Ko.

Především v druhé polovině desetiletí se náměty ustálily na letní malebné zákruty řek, kde je veselá společnost, což odpovídalo celkovému společenskému klimatu a vitalismu. Nejvýraznějším nositelem výrazu se stala barva, a to především červená, zelená, oranžová a modrá. Příkladem těchto prací jsou Koupající se žena a Na břehu [37, 38].⁹⁰ V těchto pracích Hofbauer používal rychlé tahy štětcem, kterými nanášel pastózní hmotu barvy. Toto téma souvisí s neoklasicismem první poloviny dvacátých let 20. století v Čechách.⁹¹ Motiv koupajících se se také objevoval v evropském umění již před rokem 1900, jak můžeme vidět u obrazů Paula Cezanna (1839 – 1906) nebo Paula Gauguina (1848 – 1903), kteří měli velký vliv i na české umění. Obsah obrazů se částečně proměňoval, protože jednotliví umělci se zaměřovali na různé problémy, i když idyličnost situace zůstala stejná. V českém umění se stejnému tématu věnoval například Václav Špála (1885 – 1946) v obraze Tři ženy u vody (Koupání), 1919.

Hofbauer oproti dřívějšímu hladšímu akademickému způsobu malby měl v těchto pracích uvolněný rukopis. Jeho celkové zaměření je ale jiné, jako ostatně v celém jeho díle. Hofbauera s českým impresionistickým názorem dříve spojovala generační příslušnost a okouzlení smyslovou skutečností. Částečně však patřil i do generace předešlé – k realistům a plenéru. Stejně tak patřil i do secese a symbolismu.⁹²

V posledních letech života se Hofbauer opět vrátil k zobrazování květin. Už nearanžoval květiny do kytic, ani je nevytrhoval z celku a nevšímal si jednotlivých detailů jako dřív. Nyní kreslil a maloval květiny přímo rostoucí ze země, především pivoňky a delfinia. Tyto obrazy byly většinou ve dvou barvách – červené nebo modré a zelené. V těchto obrazech se stále odráží Hofbauerova záliba v japonském umění, protože „(...)jsou dekorativní v ryze výtvarném zaměření.“⁹³ Téma květin je i na obraze

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Svetlana STOYTCHÉVA: „Neoklasické“ tendence v českém výtvarném umění první poloviny dvacátých let XX. století, Praha 1994, 2–3.

⁹² Kubíčková (viz pozn. 1) 1945, 208.

⁹³ Tamtéž.

Chryzantémy z roku 1936 [39], jehož velkou část zabírají samotné květy chryzantém, přičemž pozadí zaniká ve změti květů a barev. Stejně koncipované byly i další olejové malby, jako například Fialová a bílá delfinia a Magnolie, z let 1942 [40, 41].

Ve třicátých letech maloval Hofbauer Zátíší s hrozny, 1935. Zátíší nebylo pro Hofbauera téma typické, ale lze předpokládat, že vycházel z dobově aktuálního námětu. Hofbauerovou rukou vzniklo i nedatované zátíší Broskve.

V letech 1937 – 1941 Hofbauer provádí cyklus Čtvero ročních počasí, která jsou symbolizována čtyřmi charakteristickými rostlinami. „Hofbauer zvolil rostliny přímo typické: pro jaro voskové květy vznešené magnolie, této družky leknínu, s nímž se objevovala tak často na všech dekoracích – pro léto zelenorůžová jablíčka, která jako by přešla do obrazu z výzdobné výplně nějakého lehkého stolku či malé skřínky dobového nábytku – pro podzim pestře zabarvené kaštanové listy, věrné průvodce poesie – pro zimu větvičky, obalené vysoko vlhkým sněhem v modrobílém chladném akordu.“⁹⁴ V tomto cyklu se vrací k secesní dekorativnosti a symboličnosti.

⁹⁴ Tamtéž 212.

Hofbauerova práce pro architekturu

V roce 1901 provedl freskovou výzdobu na domech Kamila Hilberta a spolu s Janem Preislerem udělal freskovou výzdobu kostelů v Přesticích a Vojenicích.⁹⁵

„Při restauraci děkanského chrámu v Přesticích, původně založeného podle návrhu Kiliána Ignáce Dietzenhofera, (architekt Ohmann – pozn. autorky) svěřil Preislerovi vytvoření nástropní malby s námětem Nanebevzetí Panny Marie na plackové klenbě presbyteria. Preisler fresku provedl v roce 1898. Podle Matějčka lze předpokládat, že základní rozvrh dodal Ohmann. (...) K realizaci fresky Preisler přizval Arnošta Hofbauera, který se účastnil přípravy kartonů ve skutečné velikosti, přenášel s ním na klenbu obrysy propichováním paus a vtíráním barvy a podílel se na provedení nástropní malby temperovou technikou.“⁹⁶

K přeštickému kostelu se v Uměleckoprůmyslovém museu dochoval i Hofbauerův návrh, který není zatím fyzicky nalezen, je popsáný: *„Do kruhu komponovaný ilusivní obraz Nanebevzetí P. Marie: ve středu vznášející se postava P. Marie, v bílém šatě, se sepjatýma rukama, nad ní na modravém podkladě v kruhu Duch svatý, od něhož vycházejí 3 paprsky. Vlevo Bůh Otec s rozepjatýma rukama a sedící Kristus. Vpravo letící andělé, nesoucí kříž, pod nimi modravé varhany a dvě polopostavy.“⁹⁷*

O výzdobě kostela ve Vojenicích Hofbauerem je sporná literatura. Toman v Novém slovníku československých výtvarných umělců uvádí: *„Tvoří také fresky: (...) pro kostely v Přesticích a Vojenicích“⁹⁸* Kamil Novotný píše jen o kostele přeštickém, stejně jako další literatura a Hofbauer se ani ve svých dopisech o vojenickém kostele nezmiňuje.⁹⁹ Můžeme se však domnívat, podle toho, že je malba formálně blízká přeštické fresce a časově by odpovídala vzniku fresky (v roce 1885 kostel vyhořel a 1897 byl obnoven), že Hofbauer fresky realizoval.

⁹⁵ TOMAN (viz pozn. 4) 1955³, 347 – 348.

⁹⁶ BYDŽOVSKÁ Lenka: Řeč mlčení. 1895–1901. In: WITTLICH Petr/BYDŽOVSKÁ Lenka/SRP Karel/BREGANTOVÁ Polana: Jan Preisler. 1872–1918, Praha 2003, 96.

⁹⁷ Inventáři karta: Arnošt Hofbauer, Návrh na nástropní malbu kostela v Přesticích, 1896, akvarel na žlutém kartonu, 54,5 x 46,8 cm, inv. č. 32.783.

⁹⁸ TOMAN (viz pozn. 4) 1955³, 347 – 348.

⁹⁹ NOVOTNÝ (viz pozn. 5) 1944, 2.

Hofbauer se podílel na výzdobě kostela Narození Panny Marie ve Vodňanech. V tomto původně gotickém, několikrát přestavovaném kostele, na jehož závěrečných regotizujících úpravách se podílel Josef Mocker (1835 – 1899), provedl podle návrhů Mikoláše Alše spolu s J. Svobodou v roce 1896 ornamentální a figurální výmalbu interiéru.¹⁰⁰

Hofbauer maloval podle Hynaisových návrhů dekorativní cvikly v Národním museu, k jejichž realizaci byl později přizván i Hofbauerův spolužák, malíř Oldřich Homoláč (1872 – 1957).¹⁰¹

Podle kartonů Mikoláše Alše pracoval Hofbauer na slánském domě Hospodářské záložny. Formálně byla výzdoba zpracována jako nástěnná malba s rytými konturami. Námět zobrazuje dvě alegorické postavy Hospodářství a Spořivosti, které Aleš ozvláštnil motivem archeologických vykopávek, umocňujících obraz slovanství.¹⁰²

Další architekturou, kterou Hofbauer vyzdobil spolu s Lád'ou Novákem podle kartonů Mikoláše Alše, je dnes novorenesanční dům U Rotta od architekta Eduarda Rechziegla (1856 – 1925). *„Fresky na průčelí domu U Rotta podle kartonů Mikoláše Alše malovali malíři Ladislav Novák a Arnošt Hofbauer. Aleš ozdobil dům rostlinným motivem bodláků a růží. Mezi okny jsou namalovány figury jako alegorie řemesel a zemědělství (kovář, truhlář, sekáč, žnečka, hospodyně, zahradnice). V lunetách jsou zobrazeny kovové nástroje a nářadí. Mezi druhým a třetím patrem je nápis: Nedej zahynouti nám ni budoucím sv. Václave. Mezi prvním a druhým patrem je velký nápis V. J. Rott.“*¹⁰³

¹⁰⁰ Emanuel POCHE: Umělecké památky Čech 4. T – Ž, Praha 1982, 252.

¹⁰¹ Helena HODAČOVÁ: Život a vzpomínky malíře Homoláče, Praha 1959, 76.

¹⁰² Vladimír PŘIBYL: Mikoláš Aleš stále inspirativní. In:

http://pamatky.slany.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=159&Itemid=60, vyhledáno 18.4. 2009.

¹⁰³ http://www.pis.cz/cz/praha/pamatky/dum_u_rotta, vyhledáno 24.3. 2009.

Hofbauerovo dílo v kresbě a grafice

Jeho grafické dílo bylo neustále fascinováno japonským barevným dřevotiskem.

Mimo přípravných studií a náčrtů k mnohým výše zmíněným obrazům či plakátům se Hofbauer věnoval také samostatným pracím v kresbě a grafice.

Větší část Hofbauerova díla a „(...)jeho věčně živý přínos do umění tvoří studie.“¹⁰⁴ Oproti hotovým dílům je studií poměrně hodně. „Především jsou to ryze studijní kresby, jež zpracovávají motiv, jak tomu bylo zvykem v Ženíškově škole a potom malé obrázky krajin, květin a zvířat.“¹⁰⁵ I v kresbě má Hofbauer sklon k zdobnému dekorativismu. Jeho krajiny ještě částečně souvisí s impresionistickým, často prostým námětem.

Ke krajinným motivům patří například Z Holoubkova, nedatováno, a V lese u Holoubkova, nedatováno [42, 43]. Jedná se o drobné akvarelové krajiny. Dále Na Sněžce, před 1903, opět menší akvarel, o kterém se Hofbauer zmiňuje v dopise Miloši Jiránkovi z 18. 11. 1902, akvarel Krajina s alejí, asi 1904, a akvarel Wiessen-Kirchen, před 1899, kde je zobrazen výsek s architekturou a schody. Expresivněji působí Krajina na kraji lesa, která vznikla později než předchozí díla, v roce 1936.

Zajímavá je také Dekorativní komposice s pláží a plachetnicí, nedatováno [44]. V této kresbě tuší užívá jen černých a bílých ploch a formálně zde používá japonské prostředky k vytvoření prostoru.

Kresby zvířat a květin se ale obrací k nevšedním tématům a nezobrazují co může vidět všude. V roce 1888 tak provádí již zmiňované akvarely – slona a kasuára a později skici rostlin.¹⁰⁶ Dalším námětem příležitostných karikaturních kreseb byli jeho přátelé. Tak vznikly kresby jako Malíř Richard Wiesner nebo Malíř František Kysela [45, 46]. V neposlední řadě je znám cyklus Výlov Rožmberského rybníka [47].

Ojedinelá je kresba Studie mužského aktu, nedatováno [48]. Hofbauer zde jemnou přesnou kresbou zobrazuje mužský akt ze zadu.

¹⁰⁴ KUBÍČKOVÁ (viz. pozn. 1) 1945, 203.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

Mužskou postavu zobrazuje i ve Studii muže v kroji, nedatováno [49]. Lidové písně, kroje a podobná lidová tradice byly populární. „Mánesáci“ při svých setkáních často zpívali lidové písně a kritik William Ritter považoval tento motiv za nejvkusnější. Proto se také časem odvrátil od Hofbauera a především od Jiráňky, kteří tíhli spíš k něčemu modernějšímu, k městu, k Paříži. Ritter také vyzdvihl tvorbu Joži Uprky, který se tímto tématem ve své tvorbě celoživotně zabýval.¹⁰⁷

V grafice se Hofbauer věnuje podobným námětům jako v předešlých technikách. Vracel se k zvířecím námětům, které upravoval ve zjednodušené dekorativní celky [50]. Výjimkou je realistický lept Tygří hlavy z roku 1906 [51]. V grafické práci se také věnoval krajinným námětům. Tak vznikl například barevný dřevoryt Praha – Hradčany nebo barevný dřevořez Roztocká alej [52].

Hofbauer sám svůj život a jeho okolí dokumentoval různými drobnými grafickými listy. V roce 1906 vznikla litografie oznámení umělcova sňatku. Graficky také ztvárnil oznámení narození dětí v letech 1907 a 1912, oznámení sňatku umělcovy dcery s M. Markem [53, 54, 55].

V rámci příležitostné grafiky vytvořil Hofbauer i několik exlibris. Známý je dvoubarevný dřevoryt Ex libris prof. dr. L. Heyrovského, kde zobrazuje výraznou červenou postavu před korintskou hlavicí [56].¹⁰⁸

V rámci SVÚ Mánes připravil grafiku Menu na počest A. Rodina [57]. Zajímavé je i jeho Menu humr, na němž dominuje červený korýš, chytající se klepetem za textovou část [58].

Hofbauerovy ilustrace a knižní obálky, jak pro Volné směry (viz kapitola SVU Mánes, Volné směry a Hofbauerova tvorba s tím spojená), tak i pro další periodika nebo knižní tituly, byly významnou součástí jeho práce.

¹⁰⁷ Lenka BYDŽOVSKÁ: William Ritter, slavjanofil ze Západu. In: Čechy a Evropa v kultuře 19. století, Praha 1993, 74–78.

¹⁰⁸ Slavomil VENCL: České exlibris: historie a současnost, Praha 2000, 53.

Jeho realizované ilustrace jsou například v knize *Zvířata a lidé v džungli*, kterou napsali W.L. Comfort a Zamin Ki Dost [59]. Publikaci vydalo nakladatelství Symposion v roce 1940.

Pařížský pobyt a následná pražská výstava Augusta Rodina

„Bylo to roku 1900, když dva čeští malíři, Arnošt Hofbauer a Miloš Jiránek, zatoužili se podívat do Paříže na světovou výstavu. (...)“¹⁰⁹

Před cestou do Paříže jim Zdenka Braunerová a William Ritter radili jak profesně tak i osobně a dali jim kontakty na známé. Hofbauer jako dík poskytl Zdence Braunerové v době pařížského pobytu svůj pražský ateliér.¹¹⁰

Do Paříže byli vysláni jako zpravodajové Volných směrů. Jiránek si měl všímat uměleckých osobností a psát o nich, Hofbauer měl na starosti grafiku a dekorativní umění. Při návštěvě zvláštního pavilonu francouzského oddělení světové výstavy se Hofbauer s Jiránkem setkali se souborem prací Augusta Rodina, kterými byli nadšeni. Tak vznikla myšlenka realizovat výstavu Augusta Rodina (1840 – 1917) v Praze. Poté, co se s Rodinem seznámili osobně, požádali, aby jim poskytl kresby pro časopis Volné směry.¹¹¹

„V souvislostech hledání jazyka výtvarné tvorby, který by nové fenomenální chápání a psychické prožívání skutečnosti včlenil do nosné řeči výtvarného vyjádření, umělci SVU Mánes rozpoznali dílo francouzského sochaře Auguste Rodina jako ideal, ke kterému měli díky barokní tradici dramatu tělesnosti jako cesty k duchovnosti, mimořádně blízko. Programově usilovali, aby jeho dílo bylo v Praze vystaveno. Dosáhli toho roku 1902. Obsáhlá výstava Rodinova díla, uspořádaná v nově vybudovaném pavilonu SVU Mánes pod Kinského zahradou, ukázala nejen možnosti syntézy protikladných tendencí umění, naturalismu a psychicky zaměřeného symbolismu, ale i spojení těchto nových přístupů s klasickým tématem evropské tradice, s duchovností objevovanou v nově uchopeném tématu tělesnosti. Rodinova tvorba odpověděla na řadu skrytých motivů, které v českém umění měly svou legitimitu, danou kointinuitou sahající přinejmenším až do baroka a manýrismu.“¹¹²

¹⁰⁹ Klára HOFBAUEROVÁ: Setkání se slavným sochařem Augustem Rodinem, nevydáno, nedatováno, 1 (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze).

¹¹⁰ MIKULEJSKÁ (viz pozn. 7) 2004, 22-23.

¹¹¹ TOMAN (viz pozn. 4) 1955³, 347 – 348.

¹¹² VLČEK (viz pozn. 36) 1998, 28.

Kvůli nemocnému otci se Jiránek vrátil z Paříže do Prahy a vše tedy musel dokončit Hofbauer.¹¹³

Hofbauer od cesty do Paříže očekával hlavně více poznat práci světových představitelů grafiky, poznat různé grafické techniky. Do Paříže si přivezl plakáty, které dělal v Praze a ukázal je Eugenovi Grassetovi (1845 – 1917). Ten byl nadšen především plakátem pro recitační večer Hany Kvapilové a vyžádal si jeden výtisk.¹¹⁴

Hofbauer se v Paříži soustavně věnoval grafice, studoval u předního rytce Floriana, lze předpokládat Frédérica Floriana (1858 – 1926), který mu prozrazoval různé techniky. Z toho vznikla kolekce listů, které si Hofbauer přivezl do Prahy.¹¹⁵

V Paříži se Hofbauer dostal blíž i k japonskému umění, kterému byla věnována část světové výstavy. V japonském oddělení se seznámil s jedním japonským sběratelem, který mu prodával duplikáty svých listin. Tak získal například originál Hokusaije nebo album starých Korinových tisků. V Paříži se díky své lásce k japonskému umění seznámil s Henry Rivièrem (1864 – 1951), jedním z prvních sběratelů japonských tisků. Henry Rivièr Hofbauera zasvěcoval do japonského tisku. V hlavním japonském skladu koupil několik set listů starého dřevotiskového papíru, které si také přivezl do Prahy ke svým experimentům. Paříž přes to nesplnila všechny Hofbauerovy naděje a odvedla ho od plakátu.¹¹⁶

V pozůstalosti Arnošta Hofbauera se dochoval text, který napsala Klára Hofbauerová-Heyrovská, pojednávající právě o Hofbauerově cestě do Paříže a následné návštěvě a výstavě Augusta Rodina v Praze, kde popisuje jak svoje pocity při prvním setkání s Rodinem i Hofbauerovu snahu odjet do Paříže a potom přesvědčit Augusta Rodina pro pražskou výstavu.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ URBAN (viz pozn. 2) 1936, 119.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž 120.

„Klára Hofbauerová-Heyrovská

Setkání se slavným sochařem Augustem Rodinem

Bylo to roku 1900, když dva čeští malíři, Arnošt Hofbauer a Miloš Jiránek, zatoužili se podívat do Paříže na světovou výstavu. Oba studovali na malířské akademii, Hofbauer, modrooký s narezavělými vlasy a vousy, byl již akademický malíř, o šest let mladší Miloš Jiránek, též modrooký s hnědými vlasy a knírkem byl již v posledním roce studií na malířské akademii. Nebylo tehdy snadné mladým umělcům podniknout cestu za hranice. Oba přátelé dlouho sháněli zakázky a pracovali pilně v atelieru, který si zařídili v tehdy opuštěné vilce básníka Svatopluka Čecha v Troji, než si nešetřili peníze na cestu. Pobádání tímto cílem pracovali ve dne v noci a těšili se čarokrásným rozhledem z oken Trojské vilky, při různém osvětlení za dne, při západu slunce i při východu slunce. Odtud viděli na jedné straně Hradčany, pod nimi Vltavu, která obkličovala polokruhem celou Prahu. Na druhé straně otevíral se široký rozhled na Říp, Milešovku a České Středohoří.

Dočkali se vytoužené cesty a jednoho krásného dne doprovodili je rodiče na nádraží a maminky jim ještě dávaly mnoho dobrých rad a varovaly je před různými úklady a nebezpečími. – Jejich cesta vedla přes Mnichov, ve kterém se soustřeďovalo tehdy malířské umění. V galerii se jim nejlépe líbili obrazy Böcklinovy, Menzlovy, portréty Lenbachovy a jeho krásné kopie starých mistrů. Pak jeli dále přes Bodamské jezero se zastávkou v Kostnici, kde vzpomínali na našeho drahého mistra Jana Husa. Jeli dále do Curychu a do malého městečka Moruzu, kde navštívili přítele Švýcara Williama Rittera, profesora dějin umění a upřímného přítele Čechů a Slovanů. Byli srdečně vítáni celou četnou rodinou, rodiči, sourozenci, synovci a neteřemi. Strávili tam krásný večer v rodinném kruhu. Dostali několik doporučujících dopisů na četné umělce v Paříži. Těžce se loučili se svými milými přáteli a neradi opouštěli starobylé ovzduší jejich domova.

Arnošt Hofbauer píše svým rodičům:

Našli jsme v Paříži tolik věcí, týkajících se bezprostředně našich malířských zájmů, o ostatním ani nemluvě. K těmto nespočetným dojmům přistoupily ještě mnohem cennější tím, že jsme osobně poznali a navštívili několik slavných malířů, které jsme dosud znali jen podle jmen: dekorátéra Grasseta, rytce Florianu, velmi nadaného malíře Odilona Redona, dřevorytce Henryho Riviera, který měl velikou sbírku japonských dřevorytů. Však ze všech nejdražší nám je šedesátiletý sochař Auguste Rodin. Je to nevelký muž s prošedivělým plnovousem a laskavým

pohledem modrých očí. Pohostil nás výborně a prováděl nás po svém atelieru: "Eva", právě k životu probuzená dívá se udiveně kolem sebe, mírně hledí "Jan Křtitel", "Victor Hugo" dívá se teskně do dálky, tolikrát vypovězen z vlasti. "Vlny" zdají se být symbolem života, vzdouvají se a zas se snižují. "Občané z Calais" jsou nejsmutnější sousoší. V roce 1347, po krutém boji Francouzů proti Angličanům byli Francouzové poraženi na svém starém území, které mělo lehnout popelem. Tenkrát předstoupilo šest mužů, vedených samotným starostou města, Eustachem de St. Pierre a nabízelo Angličanům své životy, aby uchránili město před zničením. Angličané jim kladli podmínky, že polonazí, s oprátkou kolem krku a v rukou klíče od města a hradu, musí v párech obejít celé náměstí; byli pak popraveni. V roce 1558 François de Quise se svým vojskem dobyl své město zpět.

Mnoho pozdravů – Váš Arnošt.

Arnošt Hofbauer a Miloš Jiránek byli dojatai velkolepými díly Rodinovými a prosili mistra, aby navštívil také Prahu a pořádal u nás výstavu svých děl. Mistr jim slíbil návštěvu na jaře v roce 1902. Vždyť jeho milý žák, sochař Josef Mařatka již mnoho mu o Praze vypravoval. Tehdy napsal Hofbauer svým rodičům:

V Paříži, dne 20.IX. 1900

Byl jsem dvakrát v Meudonu v atelieru sochaře Augusta Rodina (kdybyste to řekli Láďovi, ten by skákal!) /tím byl mýněný bratranec, sochař Ladislav Šaloun/. Šest hodin jsem strávil v hovoru. K mému potěšení jsem nijak nekulhal, nejen stran jazyka, ale i co do obsahu rozhovoru. Ostatně být při obědě obsluhován jedním z největších, ne-li největším umělcem celého světa, to také za něco stojí. Nepochybně o tomto rozhovoru napíši kratší článek do "Vlných směrů".

Na shledanou se těší

Váš Arnošt.

Minuli skoro dva roky. Členové spolku "Mánes" hledali pozemek, kde by mohli postavit pavilon k umístění výstavy slavného sochaře, mistra Rodina. Švagr sochaře, profesora Stanislava Suchardy, městský rady Groh, našel pěkné místo v zahradě Kinských na Smíchově. Pořádala se peněžní sbírka, která měla rychlý úspěch a při stavbě pomáhali hojně i členové výtvarného spolku "Mánes". Stavba rychle pokračovala, vše bylo včas hotovo a připraveno k uvítání slavného hosta.

15. května 1902 přivítali všichni členové spolku "Mánes" slavného sochaře Augusta Rodina a doprovodili ho do hotelu "Centrální", před kterým mu zazpívali ty nejpěknější národní

písně na přivítanou. S ním přijelo také několik jeho žáků, sochař Josef Mařatka, malíř portretů Rudolf Vácha a několik jiných.

Druhý den byl mistr Rodin očekáván v pavilonu "Mánes". Nad pavilonem vlála vlajka, na které byla vymalována postava slavného francouzského spisovatele Honoré de Balzaca, zahaleného v řasnatý bílý šat, tak jak obyčejně v něm pracoval, když psal své četné krásné romány, ve kterých tak mistrně líčil život a povahy dobrých a zlých lidí. Děla Balzacových si mistr Rodin velmi vážil a zvěčnil ho ve svém sochařském díle. Vlajku maloval malíř Vladimír Županský, který získal již více cen v soutěžích.

Shromáždili se v plném počtu členové spolku "Mánes", rozestoupili se po obou stranách schodiště, aby mistra uvítali. Rázem desáté hodiny zastavil kočár, ze kterého vyskočil sochař, profesor Stanislav Sucharda a pomáhal vystoupit mistrovi. Prošli řadou očekávajících za nadšeného jásotu. Po uklidnění první oslovil vzácného hosta profesor Stanislav Sucharda, aby tlumočil dík všech, že mistr do Prahy a mezi nás zavítal. Potom předstoupil malíř Arnošt Hofbauer a pronesl Francouzky uvítací proslov:

Drahý mistře!

Spolek českých výtvarných umělců "Mánes" mě pověřil velkou poctou, abych Vás pozdravil při zahájení Vaší vzácné výstavy. Je to poprvé, co k nám přichází cizí umění, které dovedeme chápat. Dosud to bylo opravdu nemožné, neboť náš národ, umělecky ještě mladý, byl nucen se starat hlavně o svůj umělecký vývoj. Až nyní si můžeme troufat, aniž bychom se obávali ztráty své individuality, upřít své oči na zářící vrcholy, které se zvedají mimo naše hranice, přísně posuzovat výsledky svých uměleckých snah a hledat sílu a odvahu, abychom mohli následovat cestu uměleckého pokroku.

Abychom se osvěžili, abychom zesílili, co by mohlo býti lepší než dílo Vašeho genia, z něhož vyzařuje Vaše tvůrčí síla, svérázná a vznešená. Jsme přesvědčeni, že výstava Vašeho díla bude mít ozdravující vliv na vývoj českého umění!

My, mladí umělci, chápeme a cítíme hlavně to, co je odvážné ve Vašem umění. Pro vliv osobní, který nám přinášíte, pro novou budoucnost, kterou nám otvíráte, voláme: "Drahý, vážený mistře, upřímné a srdečné díky!"

Po společné prohlídce výstavy, která všechny okouzila svou krásou, mistr Rodin v průvodu několika přátel se odebral do hotelu k odpočinku, neboť večer ho čekala návštěva

Národního divadla na představení opery "Dalibor". Hra mistra velmi zajímala, sledoval pozorně děj i hudbu Smetanova krásného díla.

Příští den vypravili členové "Mánesa" mistra Rodina na jeho žádost do Národního musea, kde je doprovázel městský rada inženýr Josef Vincenc Novák. S velikým zájmem a porozuměním sledoval mistr výklad a s potěšením si vše prohlížel. Všichni pak se odebrali do rodiny inženýra Josefa Vincence Nováka k přátelskému obědu a fotografování. Další program toho dne byla v kočárech na Petřín. Po cestě stavěli se kolemjdoucí a vzácného hosta nadšeně vítali a jemu dlouho mávali. Mistr Rodin se usmíval a děkoval na všechny strany za pozdravy. Lidé si říkali: "To musí být hodný pán, ten mistr Rodin, když se tak pěkně na všechny usmívá!"

Pohled z Petřína uchvátil mistra svou krásou. Přes kvetoucí stráně shlížel na Hrad a Svatovítský chrám, na klášter Strahovský, dolů, na stověžatou Prahu v zahradách, na světlazelené bány kostelů, na Vltavu, jako polokruhem město objímá, na mosty, z nichž nejstarší a nejvzácnější je most Karlův. Pohlížel na zelené ostrovy, ležící ve stínu starých mohutných stromů. A vše to viděl v záplavě kvetoucích keřů, hlavně šeráků, které měl mistr pro jejich vůni obzvláště rád. Další zastávkou byl letohrádek královny Anny. Právě toho dne se tu konala jarní slavnost spolku českých žen a dívek ve prospěch sbírky na postavení pomníku spisovatele Zeyera v Chodkových sadech. Předsedkyně spolku byla paní Anna Lauermannová-Mikešová, spisovatelka, píšící pod jménem "Felix Tever", "Šťastná Italie".

Sešla se tam společnost umělců a spisovatelů, mezi nimi nejlepší přítel Zeyerův, spisovatel František Herites, s manželkou a dvěma dcerami, básník Jaroslav Vrchlický se svou ženou a jejich třemi dětmi, profesor Goll s manželkou a dcerou, právník, universitní profesor Leopold Heyrovský s manželkou a jejich pěti dětmi. Byl zde básník Antonín Sova se svou mladou krásnou paní, spisovatelka Tereza Nováková i její syn, spisovatel a literární historik Arne Novák, spisovatel Hanuš Jelínek a mnoho jiných.

Najednou nastal šum a shon: "Přijel mistr Rodin mezi nás, přivezli ho Mánesáci!" Tu předstoupila paní Bezděková-Kuklová, znamenitá herečka a francouzskou řečí mistra uvítala a podala mu krásnou kytici. Vyskytl se mladý student Čekan a celou skupinu svým fotografickým aparátem zvěčnil. Potom si mistr Rodin s velkým zájmem prohlížel letohrádek královny Anny, obdivoval jeho vzácnou starobylou italskou stavbu se střechou ve tvaru obráceného lodního kýlu, celou pokrytou světle zeleno-modrou patinou. Když procházel arkádami, dokonce něžně hladil

jejich sloupy, nedšený celou touto jedinečnou architekturou. K dokončení dne zavezli ještě členové "Mánesa" mistra do Hvězdy, upozornili ho na neobyčejnou stavbu loveckého zámku v oboře a odtud zajeli pak na Bílou Horu, aby mistr uviděl smutné místo historické události – bělohorské bitvy roku 1620. Tu postál mistr v hlubokém dojetí.

Následujících dne se mistr brzy probudil, tak jak byl zvyklý jak dítě chudého písaře. Probudil se do nejkrásnější, květnové neděle. Vzbudil svoje mladé kamarády, Josefa Mařatku a malíře Rudolfa Váchu. "Tak hoši, kam mě dnes povežete?" "Dnes, mistře, se pojde parníkem po Vltavě až na Zbraslav! Pojedeme tím menším, ten je útulnější!" Mistr se vždy a všude velmi zajímal o přírodu. Spatřil na skále nad řekou památní desku Francouze Barranda, slavného přírodopysce – geologa a velmi se mu líbil Chuchelský kostelík na kopci a v kráse jarního dne vzpomínal na své mládí, kdy se chtěl stát malířem, ale neměl peněz ani na papíry, ani na barvy, ani na štětec. Učil se sochařem a brzy byl poslán na studie do Říma. Nemůže zapomenout na svoji milou sestru, která v mládí zemřela. Vzpomíná na svou dobrou ženu a na svého syna, kterému však zazlívá, že se nastal sochařem, ale rytcem. – Při jízdě se mistr bedlivě rozhlížel na všechny strany. Na Zbraslavi obdivoval starobylý klášter a kostel, kde pod oltářem jsou pohřbeni čeští králové.

Potom prošli zeleným údolím Závistským a došli až do Břežan, kde shlédli zámek, park a oranžerii. Asi v 6 hodin se vraceli opět malým parníčkem do Prahy. Na lodi však už byl mistr někým poznán a všecko obecnstvo na parníku mu provolávalo slávu. Zpívali mu národní písně. V Praze se pak mistr se svým průvodem ztratili ve večerním šeru.

Sochař Josef Mařatka velmi oceňoval mistra, který své žáky poučoval, aby nevěřili v genia, ale na moudrost, pozornost a pracovitost.

Za svého pobytu v Praze mistr Rodin navštívil sochaře profesora Stanislava Suchardu v jeho bubenečské vile a velmi se mu líbily jeho sochy a sošky. Zvlášť mistra dojala "Ukolébavka". Tu mladý otec hraje svému prvorozenému synáčku na housle, aby spíše usnul a mladá matka k tomu tiše zpívá ukolébavku. Jiné sousoší znázorňuje Vlatvu, mluvící k ženě – Praze:

"Víc bylo slz než Tvých vod je, sestro,
víc bylo bědy, než ji kámen snese,
však chtě Tě zdrtit, vrah Tě jenom ztužil.

Výš hlavu, Praho, Tvé je vítězství!"

Verše Jaroslava Hilberta.

Sochař profesor Stanislav Sucharda obě tyto skupiny věnoval darem mistrovi, který opět Suchardovi daroval relief mladičkého děvčátka, hledícího zamyšleně do budoucnosti (nazval jej "La pensée"). – Spolu s profesorem Suchardou vyhledal mistr Rodin i architekta Jana Kotěru a velmi pochválil jeho vkusné a účelné modely staveb a vnitřního zařízení.

Čas však nemilosrdně kwapil a pobyt drahého mistra v Praze se chýlil ke konci, neb mistr byl již netrpělivě očekáván ve Vídni, kde v nejbližší době měla být uspořádána a zahájena výstava jeho děl. – Odpoledne před odjezdem, pořádal mistr svým pražským přátelům hostinu v hotelu. Zpívaly se písně, které měl mistr nejradši, a malíř Arnošt Hofbauer s mladičkou Evou Vrchlickou předvedli slovanský tanec, zvaný drapák nebo odzemek, který se mistrovi i všem přítomným velice líbil.

Mistr Rodin byl též pozván malířem Jožkou Úprkou na Moravu. Malíř Úprka byl znám a ceněn pro živost barvitost svých obrazů, nejen u nás, ale i ve Francii a všude v cizině. Zvlášť pro mistra Rodina uspořádal malíř Jožka Úprka "Jízdy králů" v pestrých krojích z různých měst a vesnic moravských, co mistra neobyčejně zajímalo. Při této návštěvě na Moravě sjelo se přes dvacet členů spolku "Mánes", i starý otec profesora Stanislava Suchardy tam zavítal i městský rada Groh přijel, který se tolik zasloužil o získání pozemku na výstavbu pavilonu pro spolek výtvarných umělců "Mánes". Celá společnost zajela též na nedalekou "Macochu", veliká to strmá skála, ležící v překrásných hustých lesích, kde podle pověsti zlá macecha uvrhla svou nevlastní dcerušku do hluboké propasti. Dítě se však jako zázrakem zachránilo. Nelidská macecha pak byla odsouzena, sama byla uvržena do propasti, kde se zabila. Často i nešťastní lidé hledali a našli smrt skokem do rokliny. Útlocitný mistr se ani podívat nechtěl na to místo hrůzy.

A přišel den bolestného loučení. Na nádraží v Brně se shromáždilo mnoho členů spolku "Mánes" k odjezdu váženého a milovaného mistra, sochaře Augusta Rodina do Vídně. Mnoho očí bylo orosených. "Přijďte zas brzy, drahý mistře!" volali všichni a dlouho za odjíždějícím vlakem mávali.

Vždyť mistr byl tak moudrý, tak dobrý, tak vzácný!

Do Vídně jel mistr v průvodu sochaře Josefa Mařatky a malíře Rudolfa Váchy. Tam ho oba věrně všude doprovázeli a starali se o něho.

Výstava mistrových děl byla ve Vídni přirozeně nadšeně uvítána, vzbudila největší zájem a obdiv a měla ohromný úspěch. Když potom se mistr Auguste Rodin musel již navrátit do Paříže, doprovodili jej sochař Mařatka a malíř Rudolf Vácha na nádraží až do spacího vozu a všemožně se postarali, aby měl mistr pohodlnou a příjemnou cestu a aby dobře dojel do své vlasti!“¹¹⁷

¹¹⁷ HOFBAUEROVÁ (viz pozn. 109) nedat., 1-9.

Arnošt Hofbauer a „Žaponské umění“

„(...) atrakcí, kterou objevili pařížští umělci prostřednictvím Světových výstav, bylo japonské umění. Už v polovině padesátých let upoutaly grafika Bracquemonde japonské dřevoryty, které se dostávaly po dohodě otevírající japonské přístavy americkému a evropskému obchodu do Evropy. V šedesátých letech se staly japonérie novou módou díky agilnímu krámku ‚Porte Chinoise‘ paní Desoyeové a enormnímu úspěchu japonského pavilónu na Světové výstavě v roce 1867. Také civilistická a pozitivistická druhá polovina devatenáctého století měla potřebu kompenzovat si určitý romantismus dále. Japonsko, které se po převratu v roce 1868, za něhož byla svržena moc izolacionistické vysoké šlechty, plně otevřelo Západu, nabízelo v tom směru zcela neotřelý a nový materiál. Navíc japonské tisky a porcelán nebyly jen exotické, ale také vysoce kultivované a překvapivě ‚moderní‘ svým smyslem pro jednoduchost prostředků, jimiž byly vyvolány intenzivní vizuální dojmy. V japonském pohledu na svět byl také základem naturalismus, ale úplně přeložený do linií a barevných ploch. Tato výtvarnost byla založena především na smyslovém účinku celého obrazu, na barevnosti modulující citlivost diváka ještě před prohlížením detailů. Japonci nenapodobovali skutečnost, ale spíš ji připomínali a evokovali. Tím nechávali značnou volnost fantazii diváka, která sama obohacovala obraz dalšími asociacemi pocitů nebo příběhů.“¹¹⁸

Fenomén japonismu se čile rozvíjel i v Čechách. Jednak proto, že tento jev byl ve své době módní záležitostí, a jednak proto, že mezi Čechy a Paříží byly velmi živé kontakty.

Japonismem byla poznamenána celá dobová kultura. Například v roce 1884 bylo vydáno literární dílo Julia Zeyera *Gompači a Komurasaki*, psané na námět staré japonské pověsti, Zdenka Braunerová tvoří v roce 1888 kresby podle japonských dřevorezů a další.¹¹⁹

Z dalších členů SVU Mánes používali formální znaky japonského umění například Vladimír Županský (1869 – 1928), Jan Preisler a další.

¹¹⁸ WITTLICH (viz pozn. 44) 1987, 61–62.

¹¹⁹ OGAWA (viz pozn. 56) 2003, 399.

Dílo samotného Arnošta Hofbauera je celoživotně inspirováno japonským uměním. Především však kolem roku 1900, kdy tvoří své nejznámější japonizující práce – zejména plakáty pro výstavy SVU Mánes a samozřejmě další grafické listy.

Právě ve svých plakátech nejvíce využívá výrazu a techniky japonských dřevorytů. Na plakátu 1. výstavy SVU Mánes zabírá většinu plochy Buddha, na plakátu k 2. výstavě SVU Mánes použil Hofbauer, jak jsem již napsala, typ Hokusaiovy Velké vlny v Kanagawě. Kacuška Hokusai byl brán v Evropě za reprezentanta tradičního japonského umění a jeho ilustrované sešity i jednotlivé grafické listy se těšily velkému zájmu sběratelů.¹²⁰ Plakát k recitačnímu večeru Hany Kvapilové je inspirován Utamarovými „portréty krasavic“,¹²¹ zvanými *bidžin ókubi-e*.¹²²

Hofbauera dovedlo japonské umění v Paříži ke znalci japonského umění Henry Rivièrovi, u kterého studoval techniku japonského dřevorezu. Na XII. výstavě SVU Mánes v Praze pak dokonce svá díla H. Rivièrè vystavoval.

Hofbauer v roce 1908 napsal stať pro Volné Směry „Žaponské umění“,¹²³ ve které věnuje velkou část textu Hokusaiovi, jeho technice a kompozici, představuje jeho hlavní díla a obzvlášť již zmíněnou Velkou vlnu v Kanagawě. „List známý pod jménem ‚Vlna‘ překvapuje vždy znovu krásnou dekorativností a rozvržením plochy, ohromuje velikostí rozbouřených a přepadávajících vln, které gigantickou silou zmítají plujícími loděmi naplněnými lidmi; hřebeny z pěny ve formě drápů jakoby ohrožovali nepatrná lidská stvoření. List ten jest jednou z nejoriginálnějších komposic.“¹²⁴ Část textu psal také o Utamarovi, kde vyzdvihoval krásu jeho ženských figur a barevnost jeho tisků.¹²⁵ „Krása tisků Utamárových, zdá se, vznikala jen za dozoru umělcova, a rytec i tiskař byli jeho dělníky, jak lze pozorovat z tisků, povstalých po smrti mistrově; jest veliký mezi nimi rozdíl: průhlednost barvy je ta tam, na jejím místě nalézáme mat tón bez hloubky; u moderních tisků vůbec schází vodová průhlednost akvarelové barvy. Barevná harmonie Utamárových tisků jest okouzlující; často

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž 406.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Arnošt HOFBAUER: Žaponské umění, Praha 1909.

¹²⁴ Arnošt HOFBAUER: Žaponské umění, Praha 1909, 57.

¹²⁵ OGAWA (viz pozn. 56) 2003, 406.

s málo prostředky dosáhl skvělých výsledků. Jeho šedé tůny mají i noblessu i teplý nádech a podporují se znamenitě se světle hnědými a červenými”¹²⁶

¹²⁶ HOFBAUER (viz pozn. 123) 1909, 32.

Korespondence

Z korespondence Arnošta Hofbauera bylo dosud zveřejněno několik úryvků, které se týkaly hlavně korespondence se Zdenkou Braunerovou. Rozhodla jsem se v kapitole Přílohy uveřejnit některé jeho česky psané dopisy z archivu Národní galerie a Památníku národního písemnictví. Většinu tvoří dopisy zaslané Miloši Jiránkovi, několik dopisů je adresováno Zdence Braunerové a zbytek tvoří dopisy poslané různým osobám. Dopisy psané Arnoštem Hofbauerem jsou především zdrojem informací o malířově životě a jen z některých se dozvídáme o jeho tvorbě.

Korespondence se většinou týkala jeho osobních dojmů, co se přihodilo či jaký je jeho zdravotní stav: „(...) 5 neděl jsem chodil k doktorovi denně do Prahy, nechat si profukovat eustachovu trubici. Není to sic bolestný, ale nepříjemný (...)“¹²⁷

Pokud se zmiňuje o své práci, píše povšečně, počítá s tím, že adresát je se vším seznámen. Spíš než s názvem díla se setkáme v dopisech se slovy akvarel nebo plakát, je tedy víceméně nemožné z nich něco přesnějšího vyčíst: „Jsem zase v Lounech, v Košticích ten mlejn vyhořel předevočírem – tak ovšem nelze prozatím na ty 2 portréty počítat(...)“¹²⁸ nebo „(...)Já začal 1m X 75 studii krajiny k ‚vobrazu‘, (...)“¹²⁹

Velmi často psal Hofbauer Miloši Jiránkovi ohledně peněz, přičemž nejspíš i Jiránkovi peníze půjčoval nebo dával. „(...)Tak druhej den jsem vymámil na Braunerové 150 zl, Třebickýmu jsem upsal směnku na 100 zl, splatnou 1. srpna (...)“¹³⁰

Dopisy přátelům z cest do zahraničí často vyznívají až nostalgicky: „(...)Ale pokud se architektury týče, to zase naši matičce všechna čest. (...) Chudák Nôtre-Dame, proti Sv. Vítu. Neviděli jsme ovšem dosud ani Rouen ani Chartres; ale katedrála má být katedrálou. A nebo postavit sem na vhodné místo svatého Mikuláše z Malé Strany! (...)“¹³¹ nebo „Město příšerný,

¹²⁷ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 21.9. 1904 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze).

¹²⁸ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 14.2. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze).

¹²⁹ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 21.9. 1904 (viz pozn. 98).

¹³⁰ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 10.4. 1900 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze).

¹³¹ Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové ze dne 23.9. 1900 (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, LA 60/80/0468).

čisto tak nepříjemně! Domy všechny natřeny ‚příjemnou šedohnědosvětlou olejovou barvou‘, až má člověk zalepený oči, nos i uši. (...)“¹³²

Na druhou stranu byly dopisy ze zahraničí adresované Hofbauerovým rodičům plné nadšení: *„Našli jsme v Paříži tolik věcí týkajících se bezprostředně našich malířských zájmů, o ostatních ani nemluvě. K těmto nesčetným dojmům přistoupily ještě mnohem cennější tím, že jsme osobně poznali a navštívili několik slavných malířů, které jsme dosud znali jen podle jmen: dekorátéra Grasseta, rytce Florianu, velmi nadaného malíře Odilona Redona, dřevorytce Henriho Riviera, který měl velkou sbírku japonských dřevorytů. Však ze všech nejdražší je nám šedesátiletý sochař Auguste Rodin.(...)“¹³³*

Dopisy či vzkazy se „Mánesáci“ zvali na různé výlety, které byly velmi oblíbené, jak jsem již popsala výše. *„Milý příteli, pojedeme asi s Wieserem zítra ve čtvrtek 7. t.m. (...) ze Smíchova u mostu legií, asi po 9. hod. ráno na tremp, mohl byste jet?(...)“¹³⁴* Sám Hofbauer byl dokonce členem Svazu československých turistů.¹³⁵

Zdenku Braunerovou tak zval dopisem na výlet na kolech: *„(...)Vyhovuje Vašemu, ve Veltrusích projevenému přání, abychom Vás příště opět ‚vzali s sebou‘, dovoluji si Vám oznámit, že tuto neděli, 9. t.m. hodláme jet po kole do Smečna-Šternberka, počítajíce na Vaši milou účast. Byli by jsme zcela entre nous: Jiránek, Mašek, Štenc a já, František. (...)“¹³⁶*

Hofbauer se v dopisech adresovaných blízkým přátelům podepisoval často cizím jménem jako Francínek nebo France, což částečně objasňuje Helena Hodačová v knize *Život a vzpomínky malíře Homoláče*: *„V druhém pololetí přišli do Pirnerovy školy noví žáci, Arnošt Hofbauer a Jan Dědina. Hofbauerovi se říkalo, nikdo nevěděl proč, František. (...)“¹³⁷*

¹³² Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 22.8. 1903 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, inv. č. AA3057).

¹³³ Klára HOFBAUEROVÁ: Setkání se slavným sochařem Augustem Rodinem, nevydáno, nedatováno, 2 (viz pozn. 109).

¹³⁴ Vzkaz Arnošta Hofbauera anonymu (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA3057).

¹³⁵ Průkaz Klubu československých turistů (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA3057/16).

¹³⁶ Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, inv. č. LA 60/80/0466).

¹³⁷ Hodačová (viz pozn. 101) 1959, 45.

Stejně tak ve svých dopisech oslovuje Miloše Jiráňka cizím jménem Václav: „*Milej Václav, (...)*“¹³⁸

¹³⁸ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiráňkovi ze dne 29.9. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze).

Závěr

Arnošt Hofbauer proslul jak za svého života, tak i po smrti především jako afišista. Mezi jeho nejznámější plakáty patří ty k prvním výstavám SVU Mánes. Musel být přitom i zručným malířem a kreslířem, protože si ho jako mladého umělce často vybírali pro realizace v architektuře podle kartonů, v první řadě Mikoláš Aleš a Vojtěch Hynais.

Patřil k první progresivní skupině, která prosazovala radikální názory na umění, což vyústilo ve vydávání Volných Směrů.

Hofbauer se spolu s Milošem Jiránkem ostře rozešli s kritikem Williamem Rittrem, který prosazoval v umění to, co mohl vidět v českých zemích. Mladí umělci ale chtěli jít dál, překročit hranice. Chtěli směřovat vstříc západní Evropě a jejímu umění, které mělo centrum v Paříži.

Je zajímavé, že i když byl Hofbauer jedním z pokrokovějších malířů své doby, jak píše i Karel Mašek v knize Tři leta s „Mánesem“: *„Jako nejčastější hosty ‚Manesa‘ (...) poznal jsem pak během času malíře Mitrovského, Lolka, Ju. Böhma, Al. Kalvodu, Arn. Nováka (...); konečně Josefa Suchardu a Miloše Jiráňka, stejně – jako Arn. Hofbauera – členy distinguované a tou dobou nejpokrokovější duchem a skutečným seznáváním moderních proudů světových proniknuté školy Hynajsovy(...)“*,¹³⁹ neudržel si své postavení na tehdejší výtvarné scéně.

Z Hofbauerovy pozůstalosti jasně nevyplývá, jestli některé obrazy jím tvořené, tím myslím především Poutníka, Před východem slunce a Akátové adagio, byly malovány čistě na objednávku nebo jestli je produkoval i z vlastní invence. Z některých jeho dopisů se dozvídáme o portrétech na objednávku, Hofbauer se v nich ale jen zřídka zmiňuje o jaké portréty se jedná – portrét paní dr. Brunclíkové.¹⁴⁰

Hofbauerovo dílo je daleko obsáhlejší, než co jsem prezentovala v předešlých kapitolách. Z jeho pozůstalosti se dozvídáme, že vytvořil spoustu zakázek

¹³⁹ MAŠEK (viz pozn. 17) 1922, 28.

¹⁴⁰ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiráňkovi ze dne 14.2. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze).

v opuštěné vile Svatopluka Čecha v Troji, v Dürrnsteinu, ve Vídni a pod. Během dosavadního bádání se však všechna tato díla nepodařilo dopátrat.

Hofbauerovo celoživotní dílo nebylo do mého zájmu zpracované. Většina autorů, kteří se dotkli díla Arnošta Hofbauera, citovali nebo přímo čerpali z článku B. S. Urbana „Plakáty Arnošta Hofbauera“. Toto pojednání se i mně stalo jedním ze základních zdrojů informací.

Dalším důležitým článkem pro mě byly „Poznámky k malířskému dílu Arnošta Hofbauera“ od Jarmily Kubíčkové, ve kterém se věnovala jak jeho plakátům, tak i malbě, grafice a kresbě.

Přínosným zdrojem informací pro mě bylo také několik knih, článků a statí od Petra Wittliche, dále článek Rie Ogawy „Japonismus v Čechách“, kniha od Lenky Bydžovské a Romana Praha „Volné směry, časopis secese a moderny“ a další.

V dnešní době je bádání kolem roku 1900 velice intenzivní a je tedy možnost kritického srovnání (články, výsledky bádání, především autorů, jako je Wittlich, Lahoda, Otto Urban, a další).

Přílohy

Pohled Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 1.7. 1899 (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

dne 1. července 1899

Milý Václave!

Přijdu zítra v neděli v 5 hod. do stromovky. Prof Hynais mi má něco důležitého co říct. Nemáš-li nic lepšího na práci, mohli bychom pak si pohovořit. Ty víš, že stran psaní jsem malý štírek. Stran malování, to bych už měl tři kapesnice našpachtlovaný.

Prozatím

trvám Tvůj

Franci rôjin.

Dopisnice Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 20.3. 1900 (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

V Praze 20/III 1900

Milý příteli

Podstatně nového nic. Minulý týden jsem byl takměř denně na koncertu. Náramná je Peer-Gynt Suita od Griera. Hrál ji Akadem. orchestr pod řízením svého dirigenta Piskáčka. Je to varhaník u františkánů, hezký člověk. Budu ho malovat. Byl jsem na kůru v kostele u něho, ale není to malebné tam. Tak ho dělám v atelieru i jen tak, abych zas jednou něco podle náčury. Mařák mi bude zpívat jeho písně, abych věděl s kým mám co dělat. Drží dobře.

Ve Varieté jsem viděl ‚Carmencitu‘ španělskou tanečnici se svoji Sevillanskou tlupou mandolinistů a kytaristů. Krásně stavěné ženštivo; spolutanečník zeleně žlutý chlap bezvousý jak špaň. jezovita. Ty muzikanti mezi tancem do toho pokřikují; zcela zvláštní; musím Charla napichnout. Borovský sdělil že zásilka z Berlína je již na celnici. Nevím mnoho-li kusů. Hled'te aby v Benátkách nepršelo. Při slunci je mnohé zcela jiným.

Stran pohlednic – nechť jich víc! (hehe) Salut cordial o Rottovi a Ladíkoli.

Tvůj starej Franz

k.ú.k. Hof. Bauer

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 13.3. 1901 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

V posteli, dne 13/III 901

Můžeš-li drahý Václave, tak zaskoč ke mně se podívat domu; není mi sic hůř – ale v leže se ta věc líp hojí. Co dělá článek? Mohlo by to počkat ještě nejdéle do pátku? Snad to uklohním za zítřek, ale pro všechno! Mám napsáno, ovšem řídce, 6 stránek – a ještě asi 2 snad nažvaním. Mám ti stil jak „politička“, tak to budu muset trochu „pulérovat“. Taky bych Ti rád šoupnul brífko pro (...), to víš doma, to nijak nejde – a z druhé strany je v tom trochu (...) ale zejména bych tě o něco prosil: Mohl-li by jsi mi opatřit nějakýho fajn Dostojevskýho – budu do neděle nejmíň ležet, a tak by se dalo něco s klidem přečíst. „Byť ruce krvácely – hlava netrpí“!

Tak přijď, jak se ti to hodí – třeba večer – a zdržovat tě nebudu dlouho – za nějaký sentimentál Krankenbesuchy to (...)toho nestojí – je to spíš běžná Agenda k vyřízení

Tak se nezlob na

Tvého

France

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 14.2. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Louny 14/2 1902

Milej Václav!

Jsem zase v Lounech, v Košticích ten mlejn vyhořel předevčírem – tak ovšem nelze prozatím na ty 2 portréty počítat.

Peníze arcí za to také nedostanu – tak že mi zatím Čermák nabídl svoji kasu, než dostanu od Kamila Hilberta doplatek 40 zl – o který jsem mu právě psal. Jakmile obdržím, tak Ti pošlu hned 10 zl. zbyde mi 15 zl., které budu sám zde potřebovat – je to tu dost drahé. Za nějakých 14 dní kdy udělám mimo portrét pí. dr. Bunclíkové, který asi bude trvat déle, ještě několik škic – obdržím za tento (ale firma není příliš jistá) asi 50 zl. tak bych ti zase mohl polovic poslat. Kdyby jsi ale nutně potřeboval, tedy si tu řeknu o for(...) u dra. B., po případě si dopíšu i domu. Abyste sem se Charlem jezdili – těšilo by mne moc, se vajs – ale mimo moji maličkost byste

peníze zhola vyhodili – i Vencl Širchan bude v ty dne v Praze. Sned tě navštíví. Četl jsem v Neue Freie Presse Feuilleton o Hagenbundu, ale musí to být nějak chabé, piš mi co o tom víš. Charla značně pozdravuj.

Tvůj Franc. Hotel Koruna

(na první straně připsáno za strany: Pozdravuj Karla i Ladíka, Prej nóbl Pierrot!)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 4.9. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Můj milej, to víš, že kdybych je už měl, že bych eště ten samej den ti je poslal; chtěl jsem taky, bezmoc psaní, protože prach je ti teď haupcoch, to si forštelovat. Čekám den ze dne, soudruzi banda, teď se jim nechce platit dělají obtíže. Reis píše, abych upravil lask. cenu, že mu z několika stran kompetentních bylo sděleno, že obraz neúplný, hlavně nepropracovaný, cenou že ti odborníci byli překvapeni atd. To víš, že jsem mu sofort poslal jen vhodně upravený brífko, a aby hned to lácli. Tak čekám. Můžeš být jist, že tu máš v p. bratrovi bič na mě, - ostatně v první řadě koukám sám aby to co nejdřív se vystříbřilo. Zvláště teď, je mi dost fredko, z Vídně došlo vyrozumění od ministerstva, že jako nemohlo být vzato zřetele k mé žádosti, tak radost moji si taky představíš. K tomu eště Kat(...), že nic nedělám; po celejch 8 dní jsem měl od rána až přes půlnoc potěšení provádět p. Mo(...) po Praze. Je to sice zajímavý, ale moc je moc, a Francouz je taky nesnesitenej pro náš žaludek na delší doby, i kdyby patřil mezi tu duchovní aristokracii. Vejstava dělá teď chudej dojem – nic se mi tu nelíbí. Až to uvidíš, budeš asi stejně jak já přesvědčen o tom, že si eště musíme nechat moc zajít chuť na aranžování vlastní výstavy. Kdyby nic, už ty formáty. Všechno se co do velikosti tratí. Všechno flikovat ženiálně nedodělanejma akvarely, to nejde. Musej být hlavně nějaký verky jako střechy pozorovati. Charles je přeloženej z Písku na Žižkov už, to snad víš? Kdybych měl prach, poslal bych ti sám. Počkej asi 3 – 4 dny, do tý doby pak se to musí jistě rozhodnout. Pak bych ti něco opatřil (...)–mème. Soudruhy hodlám v nejhorším případě žalovat, co myslíš?

Tvůj France

4/IX 02

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 29.9. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

„Praha 29.IX. 902

I. Nábřeží 20.

Bellevne.

Milej Václav.

Konečně se ta věc se soudruhy vystříbřila, a posílám ti zároveň vejsledek in (...) Münzn. Strhli celkem 200 Korun, jak z dopisu kterej mi zaslali, uvidíš. V tomtěž dopise dávali na vybranou mezi doplatkem 150 K. anebo cestou práva. Volil jsem k vůli rychlosti (hlavně krz pana bratra) a k vůli jistotě, to pronější, protože sem si myslel: lepší brabec na střeše, nežli h...o v hrsti. Sichr je sichr. Byl bych ti psal už dřív, ale čekal jsem na ten vejsledek, a pak, to víš co mám psát. Ale nabyl jsem takovej olympickej klid stran urgencí, - je to training. Tos měl bejt docela klidnej stran těch věcí do Vídně, to víš, kdybych měl přijít po čtyrech proto, to zas jó. - Snad Tě bude zajímat trochu jury. Byl jsem v poslední chvíli zvolen co náhradník za Županskýho, kterej je pořád eště v Itálii. Jury: Sucharda, Slaviček, Preisler, Wiesner a já. Věcí se sešlo houf, tedy se na o mohlo jít přísněji. Móc velkejch plachet! To je dost ku podivu, co? Tobě přijali všecko.: Ludvík na zdi, a kovárna, šly sofort, jednohlasně. Football se líbil míň - proti voru (kterej z počátku byl dán do 2. řady), byl nejvíc Slaviček („trochu surový, ty klády že vypadají, jako ryby“), - ostatní ještě poznamenali, že bez toho aktu by to bylo lepší. Bylo ale předci přijat. Pro mě bylo obtížno účastnit se debaty, protože věc tu jsem už znal dřív, a z jinýho okolí. (Věc, která jak jsem viděl, vadila každými jurovu). Můj soukromý náhled byl ten: Vor, vzdor tomu, že bylo pestrý okolí (a všechno v něm trpělo (Charlův jez)) tedy se mi zdál strakatej - ale zároveň i černej. Football prázdnej, velká plocha posypaná několika drobečky - oko se nikde neupoutá. Ale celkový arranžmá hráčů, a jednotlivý pohyby jejich jsou moc dobrý. - Ludvík na zdi vypadal velmi dobře, kovárně snad by nebylo škodilo víc pasty. - Ten Charlův jez v tý krátký chvílce, co se to tak prohlíželo, vypadal dost slabě. Všichni říkali, jako od Schönlebra, hnědě-černý - a nechápali, jak můžeme na Charla my dva tak držet. Já nic neřek, - ty věci co jsem teď od Charla viděl jsou už docela jiný - alespoň bude tím větší překvapení. Já jsem tam dal tu pastelovou skicku „Kasa“, která byla přijata hned, a tu akvarelu Sněženky přijali ve druhé řadě. Pan bratr zaslal řadu věcí. Portrét stojící ženský s červeným kloboukem, co se ti dycky líbil, byl přijat jen na moje značný šfourání. Byl by snadno mohl být odmítnut. Fleky barev se mi na tom líbily - ale dojem ostatních jsem měl taky in punto ulízanosti (Dojem Wiesnerovejch portrétů z

Rudolfina v tom ohledu). Pak ta díftka v ½ velikosti životní v šedých šatech, u stolu se zel. pokrývkou, dost se mi líbil, jako barva (karakteristická pro pana bratra) – říznutí nešíkovný. Bylo přijato do druhé řady, z nouze nejvýš. Pak tam měl Jiráčkovou, asi životní, (...), na sesli proutený, hrozně dřevěný, papírový, surový. Odmítnuto, - to jsem byl sám pro odmítnutí taky – takovou věcí by jen sobě škodil. Jak mi říkal pak, chtěl na tej věci malovat jedním štrichem, široce. Snad Zorn – Maljavin? ale u těch je to alespoň eště šikovnost. Tak toho zase prý nechá! pak životní velikost kresba uhlím, „Ikarus“ – moc hloupý – v žanru tý Ledy. (Detail: Křídla mají ku připevnění jedinkou tenoulinkou tkaničku). Taky odmítnuto. Pak ta hlava toho vlasatýho přítele z Parízu, rovněž odmítnuto. Slavíček tam má několik velkejch věcí – moc se mě líbily. Úprka slabej i Hudeček lepší – Kalvoda mě protivnej (1 věc dobrá – ale nesmí si myslet na ty druhý jeho věci (...) to nic nevadí) Preisler 1 velkou figurální věc – velmi dobrá, 1 malá pastelová škicka krajiny taky dobrá – Houf Kupků, ku rozčilení obecnstva, celkem nadprůměr Vídeňský secesse, - Panuška chabej, - atd. V polovici září jsem na několik dní vylít z Prahy – chtěl jsem nějaký hory – tak jsem spojil agendu mit dem (...) – a vzal to přes Tirolsko (stavěl jsem se na 2 dny v Kitzbühlu v (...) přivítání moc (...) – a pak jsem se vrátil přes Mnichov. Na nádraží čekal William (můžeš si ho forštelovat: trochu vyhuble zanedbanej – s dlouhejma vlasy!? Atelierek má fajn – 20 Marků měsíčně! Takto žije s 1 markou denně, má objednanýho Leubacha. Zároveň se mnou přijel Mario Segantini (ten mladší) S Gotta(...), kterýho tak vynášel, se rozešli ve zlým, už to i William prokouk, že ho měli jen tak ku využití výhradně. (k tomu je stál vloni při svým pobytu v Mnichově u nich přes 1200 marek, z toho nic neuviděj). Děsně arrogantní kluci – domejšliví a neskromní – že jsem nad tím zůstal stát tak říká s otevřenou hubou. To nemáš ponětí o tom, - nevím jest-li to William i jen trošinku přemůže. Zvláště, je to hoch z hor – 17 let, ale samostatnější než my oba dohromady, odhodlanej a silnej. Radírunky některý se mi líbily – ale moc silnej vliv starýho (nelze se arcíř divit – od 5 let radírujou, neviděli žádnou školu odbornou, jen práce svýho fotra). To se musí čekat holt.

Ale bratře, v Mnichovskej Secessi je jeden Zuloaga – mordié, mordié! Celá vejstava je tím zabítá! „Consuelo“ dívka v šatech „madder madder rose“ – tak křiklavá růžová, děsná sprostota by to mohla bejt u jinýho – přes to volán bílejšch krajek – z dálky báječná práce, z blízka (...)va celek nóbl – a (...)nový a original. Pozadí řemeslně (i dalekým smyslu) (...) a krajina, tak jako se

vidá na portrétech ze 17 – 18. stol. hnědá krajina a šedivý mraky – moc nóbl seštimovaný k těm šatům. Některý lesky na tom růžovým hedvábí jsou dělaný jen tím, že s tou samou barvou co (...), udělal štětcem štrícky proti směru ostatních štrichů, a tak to chytá samo světlo – a je to fajn. Hlava je na tom celým nejslabší. Tak už jsem ti toho (...)křandal dost, tak zase se nech ty slyše. Ty poznámky ranní o Velazquesovi, jest-li se neztratil zatím už zájem na tom, - hled' škicovat dál. Že jsem na verky ctižádostivej ti nemusím říkat. Mě tu závidět nemusíš. Tvůj Franc

Tak si asi už referoval, že (...) o Praze hrál“¹⁴¹

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 18. 11. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Louny 18/11 1902

Můj milý

Děkuji za brífko. Prach (15 zl.) zasílám právě poštou, dnes ráno jsem je obdržel. S tou vejtavou nevím, přišlo to poněkud neočekávaně. Dal bych rád obálku V. Sm. co má gazdice, je to ale pastel. Nevím ale, je-li v Praze či kde ji čerti nosí; Kdyby jsi zrovna měl volnou chvíli, nechtěl bys k ní zaskočit a vyjednat? Nebude-li to chtít půjčit, alespoň to nebude tak trapné. Co se plakátů týče, jediný provalený originál je t.č. ve Vídni co doklad ku štipendiu – ty ostatní (vyjma posledního Tábořského, té pastelové skicy, která je dosud v Unii) existují jen co litografie – originály. Pak-li by jsi z nich mínil něco, tedy laskavě disponuj, přenechám to zcela Tvému dobrému zdání. Kdyby jsi nemohl některý sehnat – mám je v atelieru a musel bych přijet do Prahy. To bys mi sdělil zítra, ve středu, telegramem, zaslaným na můj účet. Na V. Štěpánka, mlynáře, se již nemohu odvážit o zapůjčení té lunety s klečící Mařkou.

Ten akvarel Sněžky myslím že mimo Vídeň by nemělo smyslu.

To brífko Tvoje mi udělalo zase dobře; už chápu, když Charles z Písku mi píše totéž. Je to příšerné. Nejsem v stavu, něco pro sebe udělat. V pokoji v hotelu je to hrozně neútné – schmücke dein Heim už máme předci jen doopravdy nesmírně v krvi. To zase je potěšitelné. Ale vztek mám že nic nedělám. Ten nynější portrét paní Brunclíkové je arci dobrou školou, mám při

¹⁴¹ Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 29.9. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze)

tom dojem, jako když mladý vrabec se učí létat. Věc sama arcí nebude uspokojivou – ale je to poprvé, co cítím že portrét nemusí být fyzicky podobným, a předci může být výborným portrétem. Je to ale mnohem únavnější, což by na první pohled, nezkušenému, snad zdál se být právě opak. Četl jsem tu včera v Tagbalttu, že večer vystupuje podruhé, na vyzkoušenou Sado Yacco. U čerta – to mi bylo zle!

Už taky hendle vyprší lhůta vídeňského plakátu – a já zatím na pustém ostrově, bez pastelů, bez nápadů, jako do těsta zapadlý. Tak vidíš, že zase máme společně špatnou náladu, - jako vždy ve všem. Piš zase brzy – je to předci luft (À propos – Vencel byl jednou večer dojatí – že prý nemáme být sentimentální, - ale že jsem způsobil v jeho zdejší životě obrat! – he he.)

Buď zdrav.

Tvůj Franc.¹⁴²

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 6.10. 1903 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Praha 6.10. 903.

Můžeš zatím počítat najisto s třicíti Korunami; bude-li jen poněkud možno pošlu o něco víc, - nebudeš se jistě hněvat. Udáváš datum do 12týho. Pošlu 9týho ráno, - tak že to můžeš mít 10.X.

William našel v Mnichově ve svém kufru lístek se jmény barev který potřebuješ. Poslal mi dnes poledne s lamentýrováním lístek, s názvy těch barev, a hned abych to je nechal poslat. Teď ale nevím co mám dělat. Sám v lístku neudáváš žes nic nedostal, soudím z toho, že už těch pár dnů vystačíš se zásobou. Taky by zásilka, která by po případě byla na dobírku přišla ti teď as nevhod. Pak-li ale nutně, hned napiš, pozítří to mám, a den na to ty můžeš dostat barvy.

William píše příšerný psaní přes Janka: Bude-li Cádovi nejen špatně, ale jen sebe míň prej nevolno, mám Williama okamžitě telegramem povolat do Prahy; mám nad Jankem bdít, a hledět vyzvídat i jeho nejmenší přání a W. je sdělovat. (...), - ať si William dělá co chce, . ale píše to takovou rozměklou formou jak stará bába. Ostatně je toho moc, a budem o tom brzy hovořit. Mám teď dost sám sebou co uklízet – škola, ennui de toutes sortes, a práce. Na ty zbývá nejmíň. Charles vypráví o Španělech, - celkem zklamán, - hlavně moc a moc drží teď Velasquesa,

¹⁴² Sado Yacco byl japonský sólový tanečník, který vystupoval v předevšív v Paříži kolem roku 1900.

- - pak Escorial a Corridy. Goya prej nic. Patrně tam nebudou ty dobrý. Viděl hlavně návrhy na tapisserie (myslim že jsme je fotografie jich viděli spolu v Hofbibliothek – to jsme hned řekli že je to schweinerei). No bude toho dost k povídání. Tak hleď abys brzy přijel; pak-li nebudu psát dřív do Vídně než tam přijdeš, vyříd' prosím moje pěkný poroučení a pozdravy, - že se tu v Praze ještě nic nezměnilo. Z ministerstva přišla prej řiditeli zpráva, že do týdne dojde jmenování kantora do Prahy. Tak řiditel to tak čeká za měsíc.

Zatím nazdar.

Tvůj Franc.

Dopis Arnošta Hofbauera a jeho ženy Kláry Miloši Jiránkovi, nedatován (1905)(fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Můj milý,

tak ti oznamuji že jsme tu s Clarou zcela oficielně byli zasnoubeni. Marně bych hledal dalších slov – no dyť si to dovedeš představit. Můžeš mi pogratulovat do „Traunkirchen „Hotel Stein“, Ober – Österreich

Tvůj starej

Arnošt.

Nemůžu splašeností psát tobě nápodobně přeju štěstí a bude fajn život, že jo! Clara.

Dopis Arnošta Hofbauera F.X. Svobodovi ze dne 21. 2. 1935 (fond F.X. Svoboda, LA PNP, inv. č. LA 09/73/0784)

V Praze, dne 21. února 1935

Vážený mistře,

v důsledku Vašeho laskavého prostřednictví prodal jsem kdysi dva obrazy do Frenštátu p/R. na Moravě. Protože budu v květnu t.r. pořádati svoji soubornou výstavu pod devisou „Z práce padesáti let“, potřeboval bych nutně pro tuto výstavu také ony dva obrazy, které jsou pro určitý úsek mého života – a vůbec pro můj celkový portrét, důležité. Teď ale nevím, komu a na jakou adresu bych měl psát, a proto bych Vám byl velice vděčný, kdybyste mi – pokud ovšem sám o tom povědomost máte – sdělil jméno n'majitele (paní Křenková?) a adresu. Já bych potom uctívou suplikou o ty obrazy (t.j. o jejich zapůjčení) požádal, s veškrým ujištěním ovšem, že zaručuji bezvadné vrácení a veškerý náklad že bude na můj účet.

Jsem si dobře vědom vzácnosti Vašeho času, ale kdybyste chtěl rádečkem na adresu majitele obrazu se přimluvit za jeho zapůjčení, byl bych Vám velkým dílem zavázán.

Těším se, že mi sdělíte laskavě v brzkou žádanou adresu – kdybyste chtěl připojit něco sobě a jak se Vám to krásně žije v tom krásném okolí, nemusím ujišťovati, jak bych se z toho těšil. Já sám jsem od 1. září 34 na pensi a libuji si docela uličnický – radostné práce jest nad hlavu – a co chcete víc?!

S upřímným pozdravem

Vám oddaný

Arnošt Hofbauer

Praha IV.

„Na Baště sv. Jiří“ č. 260

Dopis Arnošta Hofbauera Arthuru Novákovi ze dne 18.5. 1935 (fond Arthur Novák, LA PNP, inv. č. LA 177/51)

„Vážený pane redaktore!

Přijměte prosím můj upřímný dík za gratulaci k mojí výstavě jakož i za laskavé ocenění mojí práce. Jest to hřejivý pocit, vědět o několika jedincích, kteří blahosklonně a v pravě přátelsky sledují naši práci. Nevím proč, ale každá pochvalná zmínka o mojí skromné grafické činnosti jest mi vždy tak obzvlášť milou. Snad jest to proto, že máme ke grafické práci trochu nadání a hodně moc lásky, a citu pro půvaby tisku, mnoho potěšení se zacházení s grafickým materiálem a radosti z tisku.

Děkuji Vám též vřele za slíbenou stat', k níž mile rád dodám všechn materiál, který si budete přát, jak ilustrační tak i textový v notickách. Psal jsem hned druhý den po obdržení Vašeho milého listu panu dr. P., a jakmile obdržím odpověď, ihned Vám sdělím. Kdyby však nebylo času na čekání, tedy račte snad vyzvati pana dr. Kamila Novotného z „Mánese“, od něhož by mi byl text velice milý. Ale snad jest pan dr. P. mimo Prahu a dostal dopis později.

A nyní o článku „o počátcích českého plakátu.“ Byl bych Vám již dávno a rád o tom něco napsal, ale nemám o tom skoro žádných vědomostí. Psát o historickém vývoji, to bych musel v řadě časopisů, měsíčníků a pod. pátrati, a co by udělal někdo z Vás odborníků lépe než já. Zbývá tedy vzpomínati na dobu mých začátků, a to Vám ovšem rád vyličím, pokud moje paměť stačí, a mimo to se vynasnažím vypáčit něco z Muchy o jeho počátcích v Paříži a z Preissiga o

jeho americkém působení v tomto směru. Zatím jsem začal psát o sobě, a budu hledět se sejít s těmi druhými. Pak-li byste Vy sám chtěl mi něco ze svých pamětí vyprávěti, byl bych velmi rád a povděčen. Navrhoval bych k tomu účelu sejít se někde v kavárně – podle Vašeho času, a mohli bychme si ‚graficky‘ popovídat. Pak-li byste souhlasil, račte mi napsati. Jsem mimo čtortek odpol. a neděli odp. vždy k ‚mání.‘

Zdraví Vás srdečně

v přátelské úctě oddaný

Arnošt Hofbauer

Praha IV. Bašta sv. Jiří 260

Telef. 759.14 (od 10 do 12 hod. a od 4. dále do večera.)

P.S. Vyžádanou obálku [ze grafické výstavy ‚Mánesa‘ s podobou Jiránkovou jako aquatintisty] jsem dnes před polednem sám odevzdal do rukou p. Štence.

V praze dne 18. května 1935.

Dopis Arnošta Hofbauera Arthuru Novákovi ze dne 22.5. 1935 (fond Arthur Novák, LA PNP, inv. č. LA 177/51)

V Praze 22.V. 35

Vážený pane,

dnes jsem obdržel od pana dra Pečírky dopis, v němž se omlouvá, že nemůže stať napsat, protože musí napsat co nejdříve k jubileu 50letí Um. Prům. školy její historii a to ovšem musí projít celý archiv, protokoly a t.d., a to vše do prázdnin, takže nutno jeho omluvu uznati.

Měl bych tedy pana dra Kamila Novotnýho – ale nevím, nebude-li mu to trochu cizím thematem, byl by tu též p. dr. Vladimír Novotný, redaktor Volných směrů – ostatně ponechávám volbu Vašemu laskavému uvážení, snad budete v tomto oboru lépe informován. Všechny potřebné informace a ilustrační materiál jest Vám k dispozici u mně. Adresu uvádím níže, telefon od 10 – 12, a od 4 – 6 čís 759.14.

V přátelské úctě zdraví Vás

Vám oddaný

Arnošt Hofbauer

Praha IV. Bašta sv. Jiří 260.

Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové ze dne 4.10. 1898 (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, inv. č. LA 60/80/0466)

V Praze, dne 4/X 98.

Velevážená slečno!

Vyhovuje Vašemu, ve Veltrusích projevenému přání, abychom Vás příště opět „vzali ssebou“, dovoluji si Vám oznámiti, že tuto neděli, 9. t.m. hodláme jet po kole do Smečina-Šternberka, počítající na Vaši milou účast. Byli by jsme zcela entre nous: Jiránek, Mašek, Štenc a já, František. Šternberk nelze ovšem přirovnat k Veltrusům ale, linii v tuto dobu uznali jsme jej s Maškem za výletu hodna.

Prosím, by jste mi laskavě oznámila, zda-li souhlasíte. Pak-li by Vám neděle nebyla vhod, račte určití jiný den.

Přijeli bychom asi v 8 hod. ráno do Roztok a vydali se na další část cesty kolem světa.

Jako cyklistů se nás bát nemusíte. Neviděli jsme již kolo bůhví jak dlouho; od Veltruského výletu jsem na něm ještě nesesedl. Ale neškodí; dojem tím spíš bude troalejším.

S uctivým pozdravem

Váš oddaný

Arnošt Hofbauer

Vodičkova ul. 38.

Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové ze dne 3.4. 1899 (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, inv. č. LA 60/80/0467)

V Praze, dne 3. dubna 1899.

Vysoce ctěná slečno!

Laskavostí pana Rittra dověděl jsem se o Vašem úmyslu, zakoupiti originál obálka „Volných směrů“. Dovolte, bych považoval tento úmysl za ustálený a poděkoval Vám co nejsrdečněji. Netroufal bych si jindy prodat Vám svoji práci, dokud jsem nějakým způsobem neodsvědčil dík svůj za Vaše tak vzácné přátelství; jediné to mne omlouvá, že máme před sebou cestu do Dürrnsteinu, kde chci zas jednou skutečně něco dělat.

Ale když Vás již tak zákeřnickým způsobem přepadám, aby se nemyslelo, že je to výhradně pro mamon; jedná se mi o jinou věc. Chci ji formulovat jako prosbu: Neobtěžujte se s hledáním jiného kupce, třeba se sebe vyšší cenou; větší radost mi nezpůsobíte, než když si věc sama

podržíte. Budu mít to vědomí, že je moje práce na svém místě, kde se ji přináší nejen porozumění, ale i plné vycítění vstříc."

Dovolíte-li, dopravím pastel v příštích dnech sám do Roztok, by jste neměla s přenášením nepříjemnosti. Gazdici nakážu, aby dala pozor a nestavěla to někde k vlhké stěně,

„neb pastelu ráda

plíseň se chytává"

Děkuje Vám opětně, těším se, že se všichni za nedlouho v Dürrnsteině při dobrém a stálém zdraví vynatrefíme.

S uctivým pozdravem

Váš oddaný Arnošt Hofbauer

Dopis Arnošta Hofbauera Zdenke Braunerové ze dne 23.9. 1900 (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, inv. č. LA 60/80/0468)

V Paříži dne 23/IX 1900

Vysoce ctěná slečno!

Prosím Vás, odpusťte starému hříšníku jeho viny – mea culpa! Já opravdu nedar. Hněv Hospodinu necht' snese se na hlavu domovníka i rodiny jeho. Já mu pošlu pohlednici – před odjezdem, když jsem šel naposledy z atelieru, stavěl jsem se dole u domovníka, nebyl nikdo doma, - a doma jsem na to skutečně zapomněl; a možná dost, že z radosti nad odjezdem, od bratrů Čechů. Tady se zdají ti lidé opravdu fešní. Máme toho již zkušenost alespoň v jednom případě, s p. Florianem. – Ale pokud se architektury týče, to zase naši matičce všechna čest. Kdyby ste sem mohla poslat tu naši městskou radu! Chudák Nôtre-Dame, proti Sv. Vítu. Neviděli jsme ovšem dosud ani Rouen ani Chartres; ale katedrála má být katedrálou. Anebo postavit sem na vhodné místo svatého Mikuláše z Malé Strany! – Ovšem jinak se nám tu docela líbí. V uměleckých počtcích se tu může hýřit. Ono by se tu mohlo i jinak hýřit, ale v tom ohledu se řídíme zcela dle Vašeho přání a napomenutí; lichotíme si, že z té stránky se tu již vyznáme, ale až skvostný život vedeme.

A ještě jedna příjemná věc, že vzdor všem viděným tu kumštverkům chuť do práce se co den zvětšuje.

On nám arci hřebínek sklesne, jen co se skutečně do práce pustíme, ale nicméně již bychom rádi kampaň započali. Příležitosti zde bude dost, a co do počasí, nevím, jaké je právě v Praze, ale v tom ohledu měl zase Hynais pravdu: „Jo, víte, to je v Paříži něco docela jiného“.

Tak prosím ještě jednou, nehněvejte se na

Vám zcela oddaného Arnošta Hofbauera.

Dopis Arnošta Hofbauera Emilu Pacovskému ze dne 17.9. 1911 (fond Emil Pacovský, LA PNP, inv. č. LA 6/83/1506)

Buda, 17.IX.1911.

Velevážený Pane!

V odpověď na ct. dopis Váš ze dne 9. t.m. dovoluji si sdělit s Vámi, že jsem ochoten napsati Vám článek „O technice žaponských dřevorytců a tiskařů“.

Jelikož však takový článek může být buď podrobný anebo více povšechný, račte mi prosím sdělit, mnoho-li místa mi hodláte ve své revui věnovati. (Nejméně 2 stránky tisku „Volných Směrů“, maximálně myslím asi 6 stránek), jakož i výši honoráře za stránku.

Přijměte, velevážený pane, výraz mé dokonalé úcty.

Arnošt Hofbauer

Bubeneč, Dejvická ul. 266.

(do I/X: Buda, čís. 10, pošta Mukařov u Řičan.)

Dopis Arnošta Hofbauera Metodu Kalábovi ze dne 15.6. 1943 (fond Metod Kaláb, LA PNP, inv. č. LA 10/67/0027)

Praha, 15.6. 1943

Vážený pane řediteli,

uchyluji se opět jednou k Vám, jakožto k ochránci českých grafiků, který je, pokud kdy mohl, nenechal nikdy bez účinné pomoci. Vyprodal jsem poslední list svého dřevorytu „Praha ve sněhu“, a nikoliv z liknavosti, čekal jsem na konec války, v domnění, že pak by nový náklad nečinil technických obtíží. Ale zásoba nevydržela, a lidé se hlásí o tisky. Tak přicházím k Vám se skromným dotazem, zda-li by bylo možno obdržeti asi 50 nebo alespoň 30 tisků z mých štočků? Byl bych přišel sám osobně, to se ví, ale jsem již kolik neděl churav, ale doufám už brzo se z toho vyklubati. Prosím tedy touto písemnou cestou prostřednictvím svoji ženy o Vaši lask. odpověď, s nadějí, že bude příznivá.

Zdraví Vás srdečně

v přátelské úctě oddaný

Arnošt Hofbauer

Praha IV/260

„Na baště sv. Jiří“ č. 11.

Obrazová příloha

1. Fotografie Arnošta Hofbauera

2. Arnošt Hofbauer: Tři štítky překryté pamětním vavřínovým věncem, 1898

3. Arnošt Hofbauer: Emblém se štítky s luční kobylkou a sarančetem, 1896

4. Arnošt Hofbauer: Zvávěrečná viněta prvního ročníku Volných směrů, 1896

5. Arnošt Hofbauer: Záhloví k první stránce prvního sešitu třetího ročníku, 1898

6. Arnošt Hofbauer: Obálka 4. čtvrtletí prvního ročníku Volných směrů, 1896

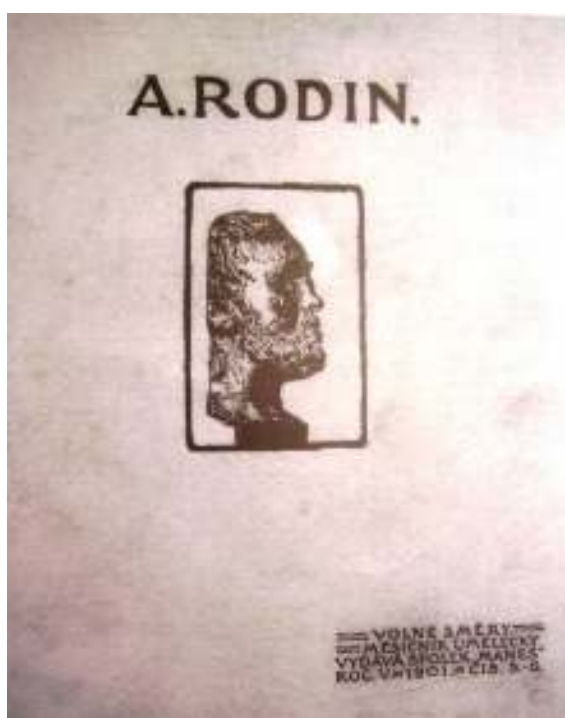
7. Arnošt Hofbauer: Obálka Volných směrů o karikatuře, 1900

8. Arnošt Hofbauer: Obálka třetího ročníku Volných směrů, 1898

9. Arnošt Hofbauer: Obálka z 5. a 6. čísla Volných směrů, 1901

10. Arnošt Hofbauer: Dekorativní rámec k básni Otokara Březiny, 1897

11. Arnošt Hofbauer: Zadní strana obálky Pohádkového čísla Volných směrů, 1902

12. Arnošt Hofbauer: Plakát k 1. výstavě S.V.U. Mánes, 1898, barevná litografie, 110 x 82,5 cm, Albertina, inv. č. DG2003/270

13. Arnošt Hofbauer: Návrh na plakát 1. výstavy SVU Mánes, 1897, soukromá sbírka v Taragoně

14. Arnošt Hofbauer: Plakát k 2. výstavě SVU Mánes, 1899, barevná litografie, 110 x 84 cm, UPM

15. Arnošt Hofbauer: Recitace Hany Kvapilové, 1899, barevná litografie, 110 x 81 cm, UPM

16. Arnošt Hofbauer: Obrázková revue, 1899, barevná litografie, UPM

17. Arnošt Hofbauer: Piano (E. Š. Petr & Novák), 1901, barevná litografie

18. Arnošt Hofbauer: Piana Brož, 1920, barevná litografie, 81 x 110, UPM, inv. č. 30751/I/4

19. Arnošt Hofbauer: Anglická knihovna, 1900, barevná litografie, 41 x 60 cm, UPM,
inv. č.: 22326

20. Hofbauer: Táborská výstava, 1902, barevná litografie, UPM

21. Arnošt Hofbauer: Grafická výstava Mánesa, 1904, barvná litografie, 110 x 80, Albertina, inv. č. DG2003/271

22. Arnošt Hofbauer: Grafik při práci (Miloš Jiránek), (před 1904), akvarel, 178 x 247, papír, inv. č. K 11061

23. Arnošt Hofbauer: Výstava umělecké výchovy mládeže, 1906, barevná litografie

24. Arnošt Hofbauer: Živnostenská banka, 1917, barevná litografie, 110 x 155 cm, Albertina, inv. č.: DG 2004/2240

25. Arnošt Hofbauer: Oslavy 50 let S.V.U. Mánes, 1937, barevná litografie, 110 x 82 cm, UPM, inv. č.: 22315

26. Arnošt Hofbauer: Orangutan, 1903, olej, 15 x 13 cm, NG, inv. č.: O 3495

27. Arnošt Hofbauer: Studie hlavy tygra, 1903, olej, 21 x 23 cm, NG, inv. č.: O 3009

28. Arnošt Hofbauer: Zamyšlená, (1903 – 1910), olej, 41,5 x 33,5 cm

29. Arnošt Hofbauer: Akátové adagio (studie), (1904 – 1914), olej, 81 x 56 cm, NG,
inv. č.: O 17955

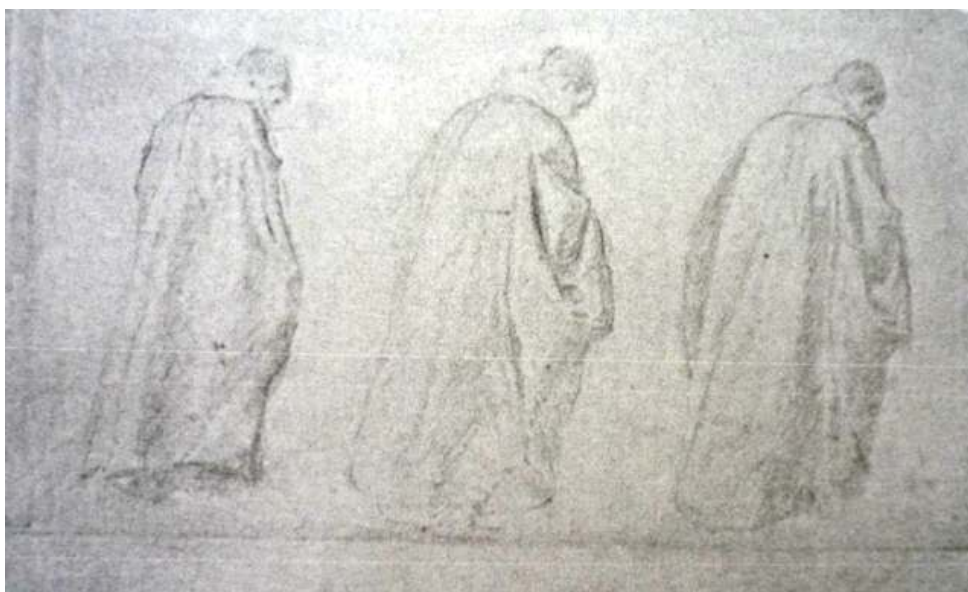
30. Arnošt Hofbauer: Zakloněná hlava ženy, (1904 – 1914), křída černá, papír, 22 x 24
cm, inv. č. K 56771

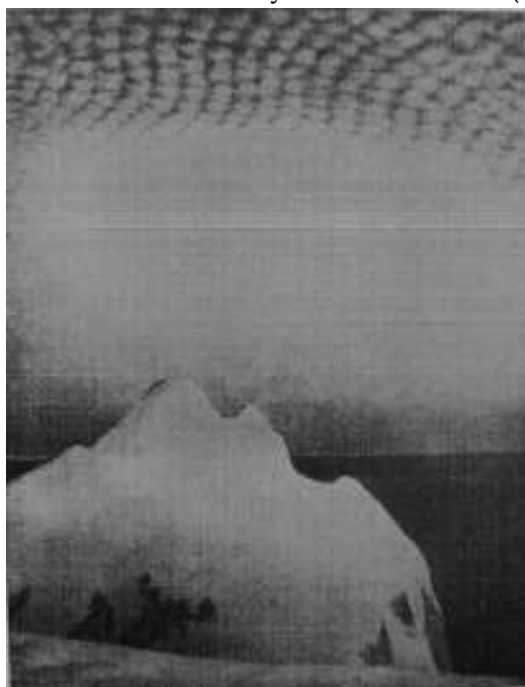
31. Arnošt Hofbauer: Poutník, 1905, olej, 111 x 114,5 cm, NG, inv. č. O 3727

32. Arnošt Hofbauer: Studie muže v plášti zezadu, (před 1905), tužka, papír, 23,9 x 36,2 cm, NG, inv. č. K56787

33. Arnošt Hofbauer: Před východem slunce, (asi 1902), olej

34. Arnošt Hofbauer: Před východem slunce, 1903, olej, 35 x 48 cm, NG, inv. č. O 3728

35. Arnošt Hofbauer: Vyhlídka z bytu, (asi 1920), olej, 31 x 23,5 cm, NG, inv. č.: O 3729

36. Arnošt Hofbauer: V kuchyni, (asi 1918), olej, 69,5 x 55,5 cm, NG, inv. č. O 5451

37. Arnošt Hofbauer: Koupající se žena, 1928, olej, 60 x 44,4, NG, inv. č.: O 15312

38. Arnošt Hofbauer: Na břehu, 2. pol. 20. let, olej, 48×68 cm, AJG, inv. č. O-669

39. Arnošt Hofbauer: Chryzantémy, 1936, olej, 102 x 74 cm, NG, inv. č. O 2343

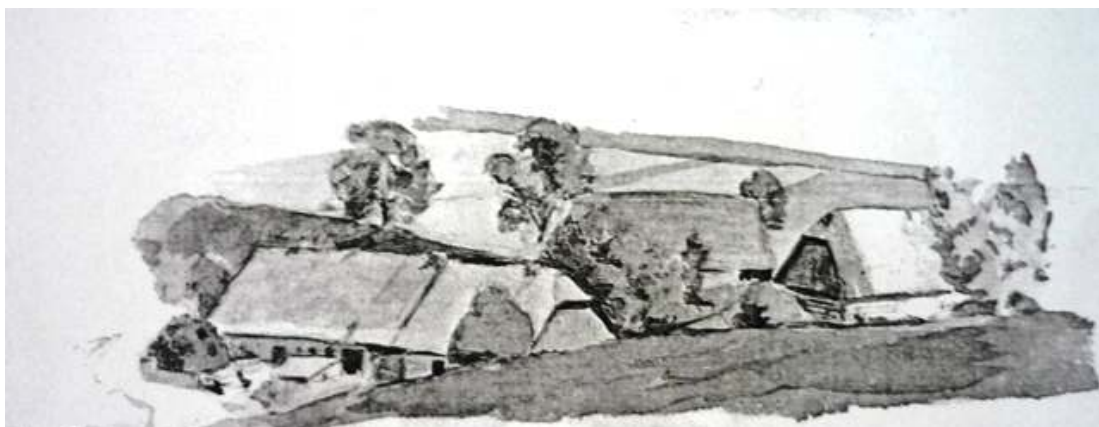
40. Arnošt Hofbauer: Fialová a bílá delfinia, 1942, olej

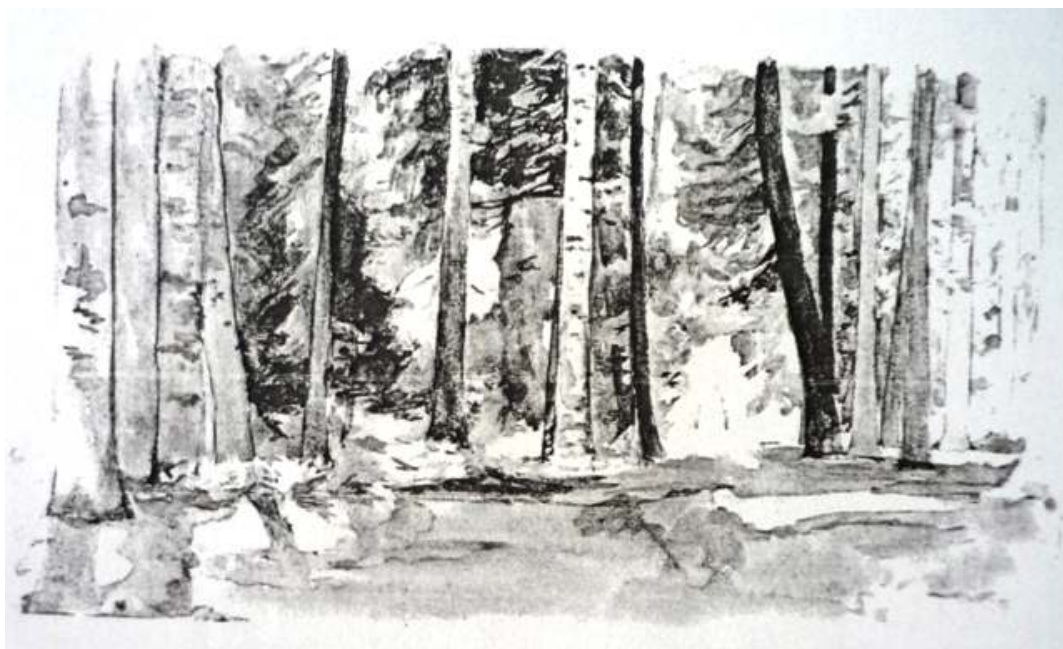
41. Arnošt Hofbauer: Magnolie, 1942, olej

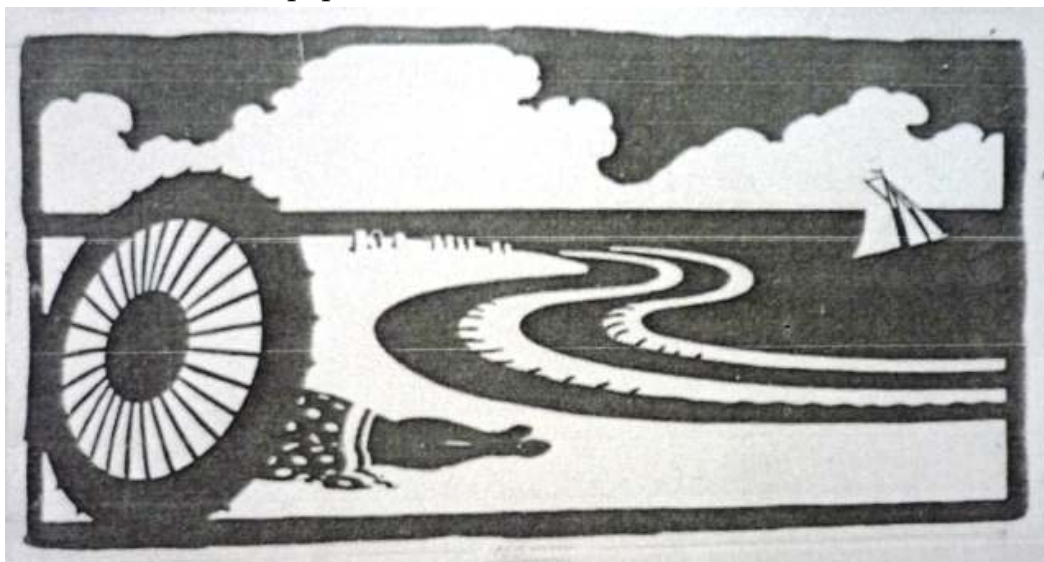
42. Arnošt Hofbauer: Z Holoubkova, nedatováno, akvarel, papír, 8,6 x 28,0 cm, NG,
inv. č. K 11468

43. Arnošt Hofbauer: V lese u Holoubkova, nedatováno, akvarel, papír, 21 x 27,7 cm,
NG, inv. č. K 11469

44. Arnošt Hofbauer: Dekorativní kompozice s pláží a plachetnicí, nedatováno, tuš,
papír, 23,9 x 36,1 cm, NG, inv. č. K 56786

45. Arnošt Hofbauer: Malíř Richard Wiesner, 1933, tužka, NG, inv. č. K 12443

46. Arnošt Hofbauer: Malíř František Kysela, nedatováno, tužka, NG, inv. č.: K 12451

47. Arnošt Hofbauer: Rybolov Rožmberka u Třeboňe, 1930, kresba tužkou, 18,2 x 24,8 cm, NG, K 56772

48. Arnošt Hofbauer: Studie mužského aktu, nedatováno, tužka, papír, 37 x 19,7 cm, NG, inv. č. K 56785

49. Arnošt Hofbauer: Studie muže v kroji, nedatováno, tužka, papír, 33 x 25,2 cm, NG, inv. č. K 56792

50. Arnošt Hofbauer: Dekorativní studie ptáků, (kolem 1900), akvarel, 25,2 x 30 cm, NG, inv. č.: K 56770

51. Arnošt Hofbauer: Tygří hlava, 1905, lept, 8,8 x 8,5 cm, NG, inv. č.: R 23039

52. Arnošt Hofbauer: Roztocká alej, 1910, barevný dřvořez, 38,1 x 25,5 cm, NG, inv. č.: R 164019

53. Arnošt Hofbauer: Oznámení narození Milinky Hofbauerové, 1907, perová litografie, 15,6 x 10,9 cm, NG, inv. č.: R 25729

54. Arnošt Hofbauer: Oznámení narození dítěte, 1912, litografie, NG, inv. č.: R 25727

55. Arnošt Hofbauer: Oznámení sňatku M. Marka a Mileny Hofbauerové, 1926, litografie, NG, inv. č.: R 25726

56. Arnošt Hofbauer: Ex libris prof. Heyrovského, (1900 - 1910), barevný dřevoryt, 16,9 x 11,3 cm, NG, inv. č.: R 25274

[illegible]

FNU:

College Johnnie
 Chapman Jones
 Sam to be made
 Jack to Jack
 Matt to Jack to Jack to
 Tom to Tom
 Jack to Jack
 Sam to Jack to Jack
 Jack

59. Arnošt Hofbauer: ilustrace pro knihu Zvířata a lidé v džungli W.L. Comforta a Zamina Ki Dosta, vydal Symposion v Praze 1940

Poznámka k obrazové příloze: U některých děl neuvádím zpřesňující informace, protože byla dostupná pouze z reprodukcí.

Seznam obrazové přílohy

1. Fotografie Arnošta Hofbauera. Reprodukce z: KRIMMEL Bernd/KOTALÍK Jiří: Tschechische Kunst 1978-1914: auf dem Weg in die Moderne. Darmstadt 1984, 76
2. Arnošt Hofbauer: Tři štítky překryté pamětním vavřínovým věncem, 1898. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 30
3. Arnošt Hofbauer: Emblém se štítky s luční kobyolkou a sarančetem, 1896. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 31
4. Arnošt Hofbauer: Závěrečná viněta prvního ročníku Volných směrů, 1896. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 87
5. Arnošt Hofbauer: Záhloví k první stránce prvního sešitu třetího ročníku, 1898. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 42
6. Arnošt Hofbauer: Obálka 4. čtvrtletí prvního ročníku Volných směrů, 1896. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 33
7. Arnošt Hofbauer: Obálka Volných směrů o karikatuře, 1900. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 116
8. Arnošt Hofbauer: Obálka třetího ročníku Volných směrů, 1898. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 42
9. Arnošt Hofbauer: Obálka z 5. a 6. čísla Volných směrů, 1901. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 149
10. Arnošt Hofbauer: Dekorativní rámec k básni Otokara Březiny, 1897. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 33
11. Arnošt Hofbauer: Zadní strana obálky Pohádkového čísla Volných směrů, 1902. Reprodukce z: PRAHL Roman/BYDŽOVSKÁ Lenka: Volné směry, časopis secese a moderny, Praha 1993, 99
12. Arnošt Hofbauer: Plakát k 1. výstavě S.V.U. Mánes, 1898, barevná litografie, 110 x 82,5 cm, Albertina, inv. č. DG2003/270. Reprodukce z: <http://www.moravska-galerie.cz/igalerie/output/obj000222.html>

13. Arnošt Hofbauer: Návrh na plakát 1. výstavy SVU Mánes, 1897, soukromá sbírka v Taragoně. Reprodukce z: PRAHL Roman: Plakát první výstavy SVU Mánes: Provokace mezi revoltou a utopií. In: Umění, Praha, 24
14. Arnošt Hofbauer: Plakát k 2. výstavě S.V.U. Mánes, 1899, barevná litografie, 110 x 84 cm, UPM, inv. č.: 22312. Reprodukce z:
http://www.artnet.com/Artists/LotDetailPage.aspx?lot_id=14DF48AA83A40409
15. Arnošt Hofbauer: Recitace Hany Kvapilové, 1899, barevná litografie, 110 x 81 cm, UPM, inv. č.: 26869/5. Reprodukce z: http://www.moravska-galerie.cz/igalerie/output/author000174_1.html
16. Arnošt Hofbauer: Obrázková revue, 1899, barevná litografie, 102 x 74 cm, UPM, inv. č.: 30664/VI/5. Reprodukce z: URBAN B. S.: Plakáty Arnošta Hofbauera. In: Hollar XII, 1936, 28
17. Arnošt Hofbauer: Piano (E. Š. Petr & Novák), 1901, barevná litografie. Reprodukce z: URBAN B. S.: Plakáty Arnošta Hofbauera. In: Hollar XII, 1936, 121
18. Arnošt Hofbauer: Piana Brož, 1920, barevná litografie, 81 x 110, UPM, 30751/I/4
Foto: autorka
19. Anglická knihovna, 1900, barevná litografie, 60 x 41, UPM, inv. č.: 22326. Foto: autorka
20. Arnošt Hofbauer: Tábořská výstava, 1902, barevná litografie. Reprodukce z: URBAN B. S.: Plakáty Arnošta Hofbauera. In: Hollar XII, 1936, 122
21. Arnošt Hofbauer: Grafická výstava Mánesa, 1904, barevná litografie, 80 x 110 cm, Albertina, inv. č. DG2003/271. Reprodukce z:
<http://gallery.albertina.at/eMuseum/code/emuseum.asp?style=browse¤trecord=1&page=search&profile=objectsde&searchdesc=Schnellsuche%20enth%C3%A4lt%20hofbauer&newvalues=1&newstyle=single&newcurrentrecord=6>
22. Arnošt Hofbauer: Grafik při práci (Miloš Jiránek), (před 1904), 178 x 247, akvarel, papír, NG, inv. č. K 11061. Reprodukce fotografie NG
23. Arnošt Hofbauer: Výstava umělecké výchovy mládeže, 1906, barevná litografie, 110 x 79 cm, UPM, inv. č.: 30743/I/40. Reprodukce z: URBAN B. S.: Plakáty Arnošta Hofbauera. In: Hollar XII, 1936, 123
24. Arnošt Hofbauer: Živnostenská banka, 1917, barevná litografie, 110 x 155 cm, Albertina, inv. č.: DG 2004/2240. Reprodukce z:
<http://gallery.albertina.at/eMuseum/code/emuseum.asp?newaction=advsearch&searchpage=4&qsearchoperator=enth%C3%A4lt&depopoperator=enth%C3%A4lt&qdepart=alle&qsearch=hofbauer&Abbrechen.x=0&Abbrechen.y=0>

25. Arnošt Hofbauer: Oslavy 50 let S.V.U. Mánes II., 1937, barevná litografie, 110 x 82, UPM, inv. č.: 22315. Foto: autorka
26. Arnošt Hofbauer: Orangutan, 1903, olej, 15 x 13 cm, NG, inv. č.: O 3495.
Reprodukce z:
http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=0&qj=r2&si=Hd66DLEhwV72_V_D
27. Arnošt Hofbauer: Studie hlavy tygra, 1903, olej, 21 x 23 cm, NG, inv. č.: O 3009.
Reprodukce z:
http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=0&qj=r3&si=Hd66DLEhwV72_V_D
28. Arnošt Hofbauer: Zamyšlená, (1903 – 1910), olej, 41,5 x 33,5 cm. Reprodukce z:
<http://galerie-art-praha.cz/nabidka-del/aukcni-katalog/?&sort=autor&pismenko=h>
29. Arnošt Hofbauer: Akátové adagio, (1904 – 1914), olej, 81 x 56 cm, NG, inv. č.: O 17955. Reprodukce z:
http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=0&qj=r4&si=Hd66DLEhwV72_V_D
30. Arnošt Hofbauer: Zakloněná hlava ženy, (1904 – 1914), křída černá, papír, 22 x 24 cm, inv. č. K 56771. Reprodukce fotografie NG
31. Arnošt Hofbauer: Poutník, 1905, olej, 111 x 114,5 cm, NG, inv. č. O 3727.
Reprodukce z:
http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=0&qj=r5&si=Hd66DLEhwV72_V_D
32. Arnošt Hofbauer: Studie muže v plášti zezadu, (před 1905), tužka, papír, 23,9 x 36,2 cm, NG, inv. č. K56787. Reprodukce fotografie NG
33. Arnošt Hofbauer: Před východem slunce, 1902, olej. Reprodukce z: Kubíčková Jarmila: Poznámky k malířskému dílu Arnošta Hofbauera. In: Umění XVI., 1945, 199
34. Arnošt Hofbauer: Před východem slunce, 1903, olej, 35 x 48 cm, NG, inv. č. O 3728. Reprodukce z:
<http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=0&qj=r1&si=Myw5Vp0aZqmcXwr2>
35. Arnošt Hofbauer: Vyhlídka z bytu, (asi 1920), olej, 31 x 23,5 cm, NG, inv. č.: O 3729. Reprodukce z:
http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=0&qj=r7&si=Hd66DLEhwV72_V_D

36. Arnošt Hofbauer: V kuchyni, (asi 1918), olej, 69,5 x 55,5 cm, NG, inv. č. O 5451.
Reprodukce z:
<http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=103&q=r4&si=Myw5Vp0aZqmcXwr2>
37. Arnošt Hofbauer: Koupající se žena, 1928, olej, 60 x 44,4 cm, NG, inv. č.: O 15312.
Reprodukce z:
http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=0&q=r8&si=Hd66DLEhwV72_V_D
38. Arnošt Hofbauer: Na břehu, 2. pol. 20. let, olej, , 48×68 cm, AJG, inv. č. O-669.
Foto: Alšova jihočeská galerie
39. Arnošt Hofbauer: Chryzantémy, 1936, olej, 102 x 74 cm, NG, inv. č. O 2343.
Reprodukce z:
<http://ng.bach.cz/ces/centrum.html?msg=detail1&ci=93&q=r4&si=Myw5Vp0aZqmcXwr2>
40. Arnošt Hofbauer: Fialová a bílá delfinia, 1942, olej. Reprodukce z: Kubíčková Jarmila: Poznámky k malířskému dílu Arnošta Hofbauera. In: Umění XVI., 1945, 209
41. Arnošt Hofbauer: Magnolie, 1942, olej. Reprodukce z: Kubíčková Jarmila: Poznámky k malířskému dílu Arnošta Hofbauera. In: Umění XVI., 1945, 210
42. Arnošt Hofbauer: Z Holoubkova, nedatováno, akvarel, papír, 8,6 x 28,0 cm, NG, inv. č. K 11468. Reprodukce fotografie NG
43. Arnošt Hofbauer: V lese u Holoubkova, nedatováno, akvarel, papír, 21 x 27,7 cm, NG, inv. č. K 11469. Reprodukce fotografie NG
44. Arnošt Hofbauer: Dekorativní komposice s pláží a plachetnicí, nedatováno, tuš, papír, 23,9 x 36,1 cm, NG, inv. č. K 56786. Reprodukce fotografie NG
45. Arnošt Hofbauer: Malíř Richard Wiesner, 1933, tužka, NG, inv. č. K 12443.
Reprodukce fotografie NG
46. Arnošt Hofbauer: Malíř František Kysela, nedatováno, tužka, NG, inv. č.: K 12451. Reprodukce fotografie NG
47. Arnošt Hofbauer: Rybolov Rožmberka u Třeboně, 1930, tužka, 18,2 x 24,8 cm, NG, inv. č. K 56772. Reprodukce fotografie NG
48. Arnošt Hofbauer: Studie mužského aktu, nedatováno, tužka, papír, 37 x 19,7 cm, NG, inv. č. K 56785. Reprodukce fotografie NG
49. Arnošt Hofbauer: Studie muže v kroji, nedatováno, tužka, papír, 33 x 25,2, NG, inv. č. K 56792. Reprodukce fotografie NG
50. Arnošt Hofbauer: Dekorativní studie ptáků, (kolem 1900), akvarel, 25,2 x 30 cm, NG, inv. č.: K 56770. Reprodukce fotografie NG

51. Arnošt Hofbauer: Tygří hlava, 1906, lept, 8,8 x 8,5 cm, NG, inv. č.: R 23039. Foto: autorka
52. Arnošt Hofbauer: Roztocká alej, 1910, barevný dřevořez, 38,1 x 25,5 cm, NG, inv. č.: R 164019. Foto: autorka
53. Arnošt Hofbauer: Oznámení narození Milinky Hofbauerové, 1907, perová litografie, 15,6 x 10,9 cm, NG, inv. č.: R 25729. Foto: autorka
54. Arnošt Hofbauer: Oznámení narození dítěte, 1912, litografie, NG, inv. č.: R 25727. Foto: autorka
55. Arnošt Hofbauer: Oznámení sňatku M. Marka a Mileny Hofbauerové, 1926, litografie, NG, inv. č.: R 25726. Foto: autorka
56. Arnošt Hofbauer: Ex liris prof. Heyrovského, (1900 – 1910), barevný dřevoryt, 16,9 x 11,3 cm, NG, inv. č.: R 25274. Foto: autorka
57. Arnošt Hofbauer: Menu na počest A. Rodina, 1902, dřevoryt, 17,3 x 11,2 cm, NG, inv. č.: R 14289. Foto: autorka
58. Arnošt Hofbauer: Menu (Humr), (kolem 1900), kolorovaný lept, 21 x 11 cm, NG, inv. č.: R 25725. Foto: autorka
59. Arnošt Hofbauer: ilustrace pro knihu Zvířata a lidé v džungli W.L. Comforta a Zamina Ki Dosta, vydal Symposion v Praze 1940. Foto: autorka

Bibliografie

ADLEROVÁ Alena: K počátkům českého plakátu 1898-1908, In: Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university. F, Řada uměnovědná, Brno 1961, 367–369

ANONYM: CXXXIV výstava S. V. U. Mánes. Členská, Praha 1927, 12

ANONYM: Kolik je generací S.V.U. Mánes? část 1. In: Listy S.V.U. Mánes 1/1, Praha 1997, 1, 8–12

ANONYM: Kolik je generací S.V.U. Mánes? část 2. In: Listy S.V.U. Mánes ½, Praha 1997, 2–5

BURGET Eduard: Mezi Světozorem a Zlatou Prahou. Antonín Podlaha a Obrázková revue. In: FILIP Aleš / MUSIL Roman (ed.): Neklidem k Bohu. Náboženské umění v Čechách a na Moravě v letech 1870 – 1914, Praha 2006, 278, 280, 283

BYDŽOVSKÁ Lenka / PRAHL Roman: Volné směry. Časopis pražské secese a moderny. Praha 1993, 11, 21, 30, 31, 32, 42, 148

BYDŽOVSKÁ Lenka: Řeč mlčení. 1895–1901. In: WITTLICH Petr / BYDŽOVSKÁ Lenka / SRP Karel / BREGANTOVÁ Polana: Jan Preisler. 1872–1918, Praha 2003, 96

BYDŽOVSKÁ Lenka: William Ritter, slavjanofil ze Západu. In: Čechy a Evropa v kultuře 19. století, Praha 1993, 74–78

HODAČOVÁ Helena: Život a vzpomínky malíře Homoláče, Praha 1959, 76

HOFBAUER Arnošt: Něco z moderního dekorativního umění. In: Volné Směry V., 1901, 43

HOFBAUER Arnošt: Žaponské umění, Praha 1909

HOFBAUER Arnošt: Žaponské umění. In: Volné Směry XII, Praha 1908, 281–357

HOFBAUEROVÁ-HEYROVSKÁ Klára: Mezi vědci a umělci, Praha 1947, 210.

JIRÁNEK Miloš: O českém malířství moderním, VS XIII., Praha 1909.

KOTALÍK J.: České malířství XX. století ze sbírek Národní galerie v Praze, díl I – generace let devadesátých. Praha 1971

KOTALÍK Jiří ed.: Z nových zisků Národní galerie v Praze. 1987–1988, Praha 1989, 88–90, 142–143

KUBÍČKOVÁ Jarmila: Arnošt Hofbauer. Poznámky k malířskému dílu. In: Umění XVI. 1945, 197–212

LAHODA Vojtěch (ed.) Dějiny výtvarného umění IV / 1, 1998, 26, 28, 36, 38, 46, 59, 87, 89, 90, 91, 93, 106, 107, 108

LAHODA Vojtěch: Civilismus, primitivismus a sociální tendence v malířství dvacátých a třicátých let. In: LAHODA Vojtěch (ed.) Dějiny českého výtvarného umění IV / 2, 1998, 61–99

LHOTA Josef: Hollar. Sdružení českých umělců grafiků. In: BOUDA Jiří et al.: Česká grafika XX. století, Praha 1997, 278

MÁDL K. B.: Šestnáctá výstava „Mánesa“. In: Zlatá Praha XXII., č. 26, Praha 1905, 310

MÁDL K. B.: Umění včera a dnes II – Pětadvacet výstav „Mánesa“. Kronika deseti let 1898 – 1908, Praha 1908

MÁDL K. B.: Umění včera a dnes, Praha 1904, 1–10, 11–19

MÁDL K. B.: Výbor z kritických projevů a drobných spisů, Praha 1959, 278, 305, 479, 526, 528, 530, 479, 526, 528, 540, 551

MÁDL K. B.: Výtvarné umění. In: Zlatá Praha XVI., č. 1, Praha 1899, 10

MÁDL K. B.: Výtvarné umění. In: Zlatá Praha XVI., č. 2, Praha 1899, 22

MÁDL K. B.: Výtvarné umění. In: Zlatá Praha XVI., č. 4, Praha 1899, 44–45

MÁDL K. B.: Výtvarné umění. In: Zlatá Praha XVI., č. 6, Praha 1899, 70–71

MÁDL K. B.: Z výstavy „Mánesa“. In: Zlatá Praha XXII., č. 28, Praha 1905, 333–334

MAŠEK Karel: Tři léta s „Mánese“, Praha 1921, 27, 28, 64, 71, 82, 83, 84, 86, 94, 101, 102

MIKULEJSKÁ Dana: Zdenka Braunerová jako rádkyně a mecenáška. In: Středočeský vlastivědný sborník: muzeum a současnost. Řada společenskovední. 22. Roztoky u Prahy 2004, 21–22, 23, 25

NOVOTNÝ Kamil: Arnošt Hofbauer. In: Volné směry XXXVIII, 1944, 236, 245

NOVOTNÝ Kamil: Arnošt Hofbauer. Posmrtná výstava. Praha 1944, 1, 2

OGAWA Rie: Japonismus v Čechách. In: Nový Orient roč. 58 č. 9. Praha 2003, 399, 405, 406

POCHE Emanuel: Umělecké památky Čech 4. T-Ž, Praha 1982, 252

PRAHL Roman: Hagenbund a Mánes: Mezi Vídní a Prahou. In: Umění XLV, Praha 1997, 445-460

PRAHL Roman: Plakát první výstavy SVU Mánes: Provokace mezi revoltou a utopií. In: Umění XXXX., Praha 1992, 23-36

PŘIBYL Vladimír: Mikoláš Aleš stále inspirativní. In:
http://pamatky.slany.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=159&Itemid=60, vyhledáno 18.4. 2009

PUŠOVÁ Jitka / MAŠÍNOVÁ Jiřina: Soupis výstav Spolku výtvarných umělců Mánes 1898-1950, Praha 1986

PUŠOVÁ Jitka: Soupis výstav Sdružení českých umělců grafiků Hollar 1918-1956, Praha 1987

ŠTEMBERA Petr: Die Plakate für den verein bildender Künste „Manes“, Hamburg 1995, 67 - 82

STOYTCHIEVA Svetlana: „Neoklasické“ tendence v českém výtvarném umění první poloviny dvacátých let XX. století (autoreferát disertace k získání vědecké hodnosti kandidáta věd o umění, FF UK), 1994

SVOBODOVÁ Eva: První recepce žaponského umění v Česku a Volné směry aneb japonismem k modernímu obrazu (diplomová práce FF MU), 2005

TĚTIVA Vlastimil: České umění XX. století 1. díl. Alšova jihočeská galerie v Hluboké nad Vltavou, 2003-2004, 200

TOMAN Prokop: Nový slovník československých výtvarných umělců, Praha 1947-1955³, 347-348.

URBAN B.S.: Plakáty Arnošta Hofbauera. In: Hollar XII, Praha 1936, 23-29, 119-125

URBAN Otto M.: Moderní revue 1894-1925, Praha 2002,

VENCL Slavomil: České exlibris: historie a současnost, Praha 2000, 53

VLČEK Tomáš: Český plakát na přelomu století 1890-1914, Praha 1971, 22

VLČEK Tomáš: Hofbauer, In: Nová encyklopedie českého výtvarného umění, HOROVÁ Anděla (ed.), Praha: Academia, 1995, 272.

VLČEK Tomáš: Malířství, kresba a grafika generace devadesátých let. In: LAHODA Vojtěch / NEŠLEHOVÁ Mahulena (Ed.): Dějiny českého výtvarného umění IV / 1, Praha 1998, 27–28.

WITTLICH Petr: Česká dálka. In: WITTLICH Petr / DIVÍŠ Jan: Důvěrný prostor / Nová dálka, Praha 1997, 24, 25, 37, 148

WITTLICH Petr: Česká secese, Praha 1982, 16, 148, 204

WITTLICH Petr: Konec století. In: Umění XLIV, Praha 1996, 3, 4, 199, 208, 212

WITTLICH Petr: Trpká krása. 1902–1907. In: WITTLICH Petr/BYDŽOVSKÁ Lenka/SRP Karel/BREGANTOVÁ Polana: Jan Preisler. 1872–1918, Praha 2003, 115

WITTLICH Petr: Umění a život – Doba secese, Praha 1897

Prameny

Arnošt Hofbauer píše o začátcích Mánesa (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

Dopis Arnošta Hofbauera Arthuru Novákovi ze dne 18.5. 1935 (fond Arthur Novák, LA PNP, inv. č. LA 177/51)

Dopis Arnošta Hofbauera Arthuru Novákovi ze dne 20.5. 1935 (fond Arthur Novák, LA PNP, inv. č. LA 177/51)

Dopis Arnošta Hofbauera Emilu Pacovskému ze dne 17.9. 1911 (fond Pacovský Emil, LA PNP, inv. č. LA 6/83/1506)

Dopis Arnošta Hofbauera F. X. Svobodovi ze dne 21.2. 1935 (fond F. X. Svoboda, LA PNP, inv. č. LA 09/73/0784)

Dopis Arnošta Hofbauera Jaroslavu Vrchlickému, nedatováno (fond Jaroslav Vrchlický, LA PNP, inv. č. LA 74/64/1163)

Dopis Arnošta Hofbauera Kamilu Novotnému ze dne 22.12. 1943 (fond Kamil Novotný, LA PNP, inv. č. LA 52/81/0408)

Dopis Arnošta Hofbauera Metodu Kalábovi ze dne 15.6. 1943 (fond Kaláb M., LA PNP, inv. č. LA 10/67/0027)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi z roku 1904 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 10.4. 1900 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 13.3. 1901 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 14.2. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 18.11. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 19.6. 1903 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 21.9. 1904 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 22.8. 1903 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 29.9. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 3.10. 1904 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 3.5. 1906 (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 4.9. 1902 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 6.10. 1903 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi, nedatováno (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze, neinventarizováno)

Dopis Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi, nedatováno (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

Dopis Arnošta Hofbauera neznámému nakladateli ze dne 8.10. 1915 (fond Janovský Miroslav, LA PNP, inv. č. LA 106/74/2632)

Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, inv. č. LA 60/80/0466).

Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové ze dne 23.9. 1900 (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, inv. č. LA 60/80/0468)

Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové ze dne 3.4. 1899 (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, inv. č. LA 60/80/0467)

Dopis Arnošta Hofbauera Zdence Braunerové ze dne 3.4. 1899 (fond Zdenka Braunerová, LA PNP, inv. č. LA 60/80/0467)

Dopis Arnošta Hofbauera Zdeňku Kratochvílovi ze dne 13.11 1929 (fond Z. Kratochvíl, LA PNP, inv. č. LA 34/94/0442)

Dopis Zdenky Braunerové Miloši Jiránkovi ze dne 20.10. 1904 (fond Miloš Jiránek, Archiv NG v Praze)

Dopisnice Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 20.3. 1900 (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

Dopisnice Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi, nedatováno (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

Fotografie Arnošta Hofbauera (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

HOFBAUEROVÁ Klára: Veselé křtiny Mánesa (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

HOFBAUEROVÁ-HEYROVSKÁ Klára: Setkání se slavným sochařem Augustem Rodinem (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

Novinový článek Veselé křtiny Mánesa (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

Novinový článek Vzpomínky prof. A. Hofbauera. Začátky „Mánesa“ před 50 lety (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

Oznámení umělcova sňatku od A. Hofbauera. únor 1906, grafika (NG, inv. č. R23.007)

Pohled Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 1.7. 1899 (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

Pohled Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 16.9. 1898 (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

Pohled Arnošta Hofbauera Miloši Jiránkovi ze dne 28.8. 1898 (fond Miloš Jiránek, LA PNP, inv. č. LA 155/52)

propagační materiál k výstavě A. Rodina v Praze 1902. Souborná výstava děl sochaře Rodina (Paříž) (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

Průkaz Klubu československých turistů (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA3057/16)

Úmrtní oznámení o smrti Arnošta Hofbauera (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze, inv. č. AA 3057)

Vzkaz Arnošta Hofbauera anonymu (fond Arnošt Hofbauer, Archiv NG v Praze)